

บทที่ 5

การก่อสร้างวาทกรรมเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับความพิการ

การศึกษา อุดมการณ์ความพิการในงานวิจัย นี้อาศัยแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่อธิบายถึงอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหลและหลากหลาย และควมมีชีวิตชีวาของบุคคลในการพัฒนาอัตลักษณ์ขึ้นมาท่ามกลางบริบทที่ต่างกันออกไป อัตลักษณ์ของบุคคลเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม และถูกหล่อหลอมขึ้นโดยโครงสร้างทางสังคมที่เขาใช้ชีวิตอยู่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับโครงสร้าง ผู้คนมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายซึ่งเกิดขึ้นจากบริบทต่าง ๆ ที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องในชีวิต (Woodward, 2004, p. 1) การพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการของบุคคลเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างความพิการกับบริบทแวดล้อม (Gill, 1998; Corbett, 1994; Myers, et al. 1991 quoted in Weeber, 2004, p. 232) การศึกษาอัตลักษณ์ความพิการเป็นการศึกษาถึงการรับรู้ ซึ่งหมายถึงกระบวนการสร้าง ความหมาย (Meaning construction) ต่อความพิการอันเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนของคนพิการ ในการศึกษาครั้งนี้แนวคิดการอธิบายถึงเรื่องอัตลักษณ์ของมิเชล พูโกและและสจ๊วต ฮอลล์ ถูกนำมาใช้เพื่อ อธิบายให้เห็นถึง การสร้างอัตลักษณ์ความพิการอันเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลพิการกับกรอบทางวัฒนธรรม การให้ความหมายของความ เป็นตัวตนว่าเป็นคนพิการเกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับความคิดความเชื่อเกี่ยวกับความพิการในสังคม คนพิการได้รับอิทธิพลจากการควบคุมของ ความคิดความเชื่อทางสังคม แต่ขณะเดียวกันก็เป็นผู้กระทำการ (Agency) ที่มีชีวิตชีวา เคลื่อนไหวตอบโต้การควบคุมเชิงสังคมเหล่านั้นในรูปแบบต่างๆ การพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีความพิการเพราะเป็นส่วนที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้น ดังความรู้ในเรื่อง มโนทัศน์ แบบจำลองความคิด (Mental model) ที่กล่าวถึงการสร้างความรู้ของมนุษย์ มนุษย์สร้างกรอบความคิดของตัวเองขึ้นจากมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อสร้างความหมาย คุณค่า และความเชื่อ เพื่อความเข้าใจด้วยตัวเอง กรอบความคิดในระดับบุคคลนี้ได้รับอิทธิพลจากกรอบวัฒนธรรม (Cultural model) ด้วย การกระทำของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับทำให้ความหมายหรือการสร้างความรู้ที่เป็นกรอบความคิดของบุคคล

บทที่ 4 ได้วิเคราะห์ถึงกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระซึ่งมีเป้าหมายในการเสริมพลังอำนาจและพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก และผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล ในบทนี้จะได้สำรวจถึงการรับรู้และประสบการณ์ชีวิตในระดับบุคคลที่มีต่อความพิการและนำมาจัดการในการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ โดยย้อนไปในระยะเวลาก่อนที่บุคคลจะเข้าร่วมในกระบวนการ

การดำรงชีวิตอิสระและบริบทสำคัญที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการ อันอาจอยู่นอกเหนือไปจากกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์มาจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง สมาชิกคนพิการที่ผ่านเข้าสู่วาระกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการ โดยเข้าร่วมใน โครงการนำร่อง การดำรงชีวิตอิสระฯ ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และชลบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2545-2547 จำนวน 14 คน คือ องอาจ กิตติชัย ธนาชัย ปราณี สันติ สรพงษ์ อธิพันธ์ เอก คำเจน อรุณวดี อาภาณี อำพล นรินทร์ และ ณธกมล กลุ่มที่สอง สมาชิกคนพิการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ โครงการนำร่องดังกล่าวและรับผิดชอบด้านการบริหารเพื่อให้เกิดกิจกรรมตามกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2552) โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หรือผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้า องค์กร มีบทบาทด้าน การบริหารองค์กร ที่ทำงานด้าน การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ จำนวน 5 คน คือ สุภรธรรม อุดมโชค ธีรวัฒน์ ธีรยุทธ และ อัครพล ข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระทั้ง 19 คน ที่นำมาใช้นี้ มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดทำสุนทรียสนทนา และเรื่องเล่า Testimonio ที่บุคคลแต่ละคนต้องการสื่อถึงผู้อ่านงานวิจัย กลุ่มที่ 3 เป็นกรณีศึกษาของ บุคคลที่มีความพิการ จากการบกพร่องทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ที่ไม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในประเทศไทยโดยตรงแต่ เป็นผู้ที่มีการประกาศอัตลักษณ์ความพิการในเชิงบวก ของตนเอง ต่อสาธารณะ ผ่านทางสื่อ สารมวลชน และนำความพิการมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนถึงการมีชีวิตของมนุษย์ที่มีคุณค่าและความสุข จำนวน 2 คน คือ ไสภณ ฉิมจินดา และกำพล ทองบุญน่ม สำหรับข้อมูลของไสภณมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลของกำพลมาจาก แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือเรื่องเขียนสารคดีและ คำสัมภาษณ์ในหนังสือ การคัดเลือกบุคคลทั้งสองนี้มุ่งหมายที่จะเป็นกรณีเปรียบเทียบที่มี ความแตกต่าง (Negative case study) นั่นคือ กรณีของ ผู้ที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระแต่มีการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวก บุคคลพิการ ทั้ง 21 คนมีลักษณะโดยรวมที่เหมือนกันคือเป็นผู้ที่มีลักษณะความบกพร่องของอวัยวะ ทางร่างกายและใช้ แก้อั้วขึ้นเป็นอุปกรณ์ช่วยในการเคลื่อนย้าย ดังนั้นบุคคลไม่สามารถปกปิดความบกพร่องของอวัยวะได้ หากเทียบกับผู้อวัยวะทำขาด บุคคลอาจใส่ อุปกรณ์ทำเทียม หากบุคคลใส่กางเกงขายาว สวมรองเท้า แล้วเดิน บนท้องถนน คนทั่วไปอาจไม่สังเกตเห็นความพิการที่เกิดจากความบกพร่องนั้นได้ หากบุคคลตั้งใจจะ ปกปิดความพิการก็จะทำได้ง่ายกว่าผู้ที่มีความบกพร่องที่เห็นได้ชัดเจน

เนื้อหาจากเรื่องเล่า Testimonio จากบุคคลที่มีส่วนร่วมกับกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเป็นเรื่องเล่าถึงประสบการณ์ในชีวิตของคนพิการ จากช่วงเวลาตั้งแต่ก่อน ที่บุคคลจะ

มีความพิการจนกระทั่งถึงช่วงที่บุคคลได้ใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ ทั้งนี้จะมีกระบวนการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่เขาเข้ามาและสร้างผลกระทบสำคัญต่อชีวิต

แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเป็นทั้งปรัชญาที่เชื่อมโยงเรื่องของความพิการเข้ากับเรื่องของสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง และเป็นการกระทำเชิงรูปธรรม ประยุกต์แนวคิดไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดเป็นบริการสังคมที่มุ่งเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับคนพิการ ผ่านบริการต่างๆ ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อ การให้คำปรึกษาขั้นเพื่อน การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ การพิทักษ์สิทธิ บริการที่ อยู่อาศัย เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการดำรงชีวิตอิสระ เป็นจุดสนใจสำคัญ ประการหนึ่ง ของการศึกษา ครั้งนี้ว่ามีส่วนในกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการอย่างไร โดยกล่าวถึงรายละเอียดมาแล้วในบทที่ 4

สำหรับการศึกษาถึงการพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลของบุคคลในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การให้ความหมายของบุคคลที่มีต่อความพิการของตนเองหรือความพิการของบุคคลอื่น ความคิดเห็นต่อสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีต่อความพิการของบุคคลซึ่งบุคคลรับเข้ามาไว้ในจิตสำนึกหรือมีการต่อต้าน เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้บุคคลเปลี่ยนมุมมองกับความพิการของตัวเอง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตัวเองในความสัมพันธ์กับครอบครัว บุคคลชุมชน หรือผู้คนในสังคม รวมทั้งบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลที่แสดงออกเกี่ยวกับการพัฒนาอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

การนำเสนอในบทนี้จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาจากเรื่องเล่าคำให้การ (Testimonio) ขึ้นมาแสดง เพื่อสะท้อนถึงประสบการณ์และการสร้างความหมายของตัวตนของคนพิการที่เกิดขึ้นในการใช้ชีวิต เราอาจเห็นได้ว่าในแง่มุมหนึ่งของการมีชีวิตอยู่ของคนพิการ ในอันที่จะยืนหยัดอย่างภาคภูมิใจในความเป็นตนเองได้นั้น ในวิถีชีวิตประจำวัน บุคคลต้องต่อรอง ต่อสู้กับกรอบความคิด ความเชื่อของ สังคมที่มีต่อความพิการซึ่งส่วนใหญ่เป็นเชิงลบ เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ภายในตนเอง บุคคลใกล้ชิดในครอบครัว เครือญาติ และสังคมในวงกว้าง กลุ่มบุคคลที่มีความสุข ความพึงพอใจในการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการสามารถกำหนดสร้างความคิดเพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตน ที่หลุดพ้นจากกรอบของสังคมที่เสมือนเป็นการกดทับหรือกักขังบุคคลไม่ให้แสดงออกซึ่งตัวตนอย่างเต็มที่ หรือแม้กระทั่งทำให้รู้สึกว่า ไม่มีความหมายที่ดีต่อความพิการ อีกแล้วในสังคม สำหรับการศึกษครั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า เราได้เห็น การกำหนดนิยามความหมายที่มีต่อความพิการ **ขึ้นมาใหม่ของกลุ่มคนพิการ เพื่อก่อร่างอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง อันอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการ ขับเคี่ยวกับว่า ทรรศนะ เรื่อง ความพิการ ที่มีอยู่ในสังคม** ทั้งนี้เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่งตายตัว ทั้งภายในตัวคนพิการและคนพิการสร้างปฏิบัติการเชิงกลุ่มเพื่อสถาปนาอำนาจขึ้นมาใหม่ ในสังคม ผลลัพธ์ที่มุ่งหวังคือการเปิดให้คนพิการมีพื้นที่ยืน ในสังคมอย่าง

มั่นคง สามารถปลดปล่อยตนเองสู่การมีความรู้สึกมีความสุข ได้รับความเคารพ และเท่าเทียมใน
ฐานะความเป็นมนุษย์

ฉันเป็นคนพิการ: การกำหนดความหมายของตัวตนและวิถีชีวิตของตนเอง

การที่บุคคลกำหนดความหมายของตนเองว่า “ฉันเป็นคนพิการ” มิได้เป็นไปอย่าง
ง่ายดายภายหลังจากแพทย์วินิจฉัยสภาพร่างกายหรือจิตว่ามีความบกพร่อง หากทว่ามีนัยยะที่
ซับซ้อน การกล่าวว่ “ฉันเป็นคนพิการ” เป็นการที่บุคคลยินยอมให้ตนเองถูกเรียกรวมเข้ากับกลุ่ม
คนพิการ และนั่นอาจหมายถึงการยอมรับว่าตนเองเป็นไปเหมือนดังภาพลักษณ์ความพิการที่มีอยู่
ในสังคม ปัจจุบันภาพลักษณ์ต่อความพิการอาจมีความหลากหลายทั้งในเชิงลบและเชิงบวก แต่
การที่บุคคลเป็นผู้เลือกนิยามอัตลักษณ์ความพิการของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ เป็นเสมือนกับ
เลือกลีลาเต้นรำในจังหวะต่างๆ ของชีวิตสะท้อนถึง ความมีชีวิตชีวาของมนุษย์ ที่จะกำหนดสร้าง
กรอบคิดของตนเองที่สามารถเป็นอิสระจาก กรอบของวัฒนธรรมสังคมส่วนใหญ่ สำหรับบางคน
ความพิการอาจไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต หรือบางคนอาจไม่ได้รู้สึก มีความ
ทุกข์อันเนื่องมาจากความพิการ จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่เข้าร่วมในการศึกษาพัฒนาอัต
ลักษณ์ความพิการของตนเองขึ้นมา ในรูปแบบที่แตกต่างกันในระยะเวลาและบริบทแวดล้อมต่างๆ
และมิได้มีข้อมูลแสดงให้เห็นได้ว่าบุคคลต้องผ่านขั้นตอนใด เป็นลำดับก่อนหลัง ในบางช่วงเวลา
บุคคลพิการมีความคล้ายคลึง กับกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ตกอยู่ในภายใต้การครอบงำทางความคิดของ
วาทกรรมเชิงลบที่มีต่อความพิการ และในช่วงเวลาเดียวกันบุคคลอาจ ใช้ความคิดชุดใหม่ที่ทำให้
บุคคลสามารถมีมุมมองแบบพลิกผันต่อการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ ดังคำกล่าวของบางคนที่เอ่ย
ถึง “โชคดีที่มีความพิการ” อัตลักษณ์ความพิการของบุคคล หนึ่งอาจมีหลายรูปแบบในระยะเวลา
เดียวกันได้ บุคคลหนึ่งอาจมีอัตลักษณ์ความพิการที่ซ้อนทับกับอัตลักษณ์อื่นที่ไม่ใช่อัตลักษณ์ความ
พิการซึ่งทำให้ได้รับความกดดันทางสังคมซ้อนไปพร้อมกัน ได้ หากอัตลักษณ์นั้นมีประเด็นที่
เกี่ยวข้องกับเรื่องการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เช่น อัตลักษณ์เกย์ อัตลักษณ์ผู้หญิง เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้พบรูปแบบ การให้ความหมายต่อความพิการหรือ อัตลักษณ์ความ
พิการของบุคคลพิการ 5 รูปแบบ ซึ่งปรากฏขึ้นในบริบทและช่วงเวลาต่าง ๆ ที่บุคคลอยู่หรือมีความ
เกี่ยวข้องดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

การตกอยู่ภายใต้ว่ากรรมของความไม่สามารถและเป็นภาวะ

ในช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตของ บุคคลพิการ ส่วนใหญ่ ในการศึกษาครั้งนี้ เขา ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ความคิดครอบงำ จากสังคัมซึ่งให้ความหมายต่อความพิการตนเองไปในเชิงลบ เขาสามารถเอาชีวิตรอดและสร้างผลลัพธ์ในด้านต่างๆ แต่ภายในจิตสำนึกยังคงไม่มีอิสระจากกรอบคิดของความไร้คุณค่าและเป็นภาวะ การใช้ชีวิตเป็นแบบต่อสู้ดิ้นรนเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตนเอง และเอาตัวรอด บางคนรู้สึกท้อแท้ ไม่รู้ว่าตนเองจะมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไรอีกต่อไป บางคนฮึดขึ้นมาต่อสู้ พัฒนาตนเอง ทำงานหาเลี้ยงชีพและครอบครัว เพื่อให้ชีวิต ต่อยู่อุดตามค่านิยมเหมือนคนในสังคัมทั่วไป และไม่ถูกกล่าวถึงว่า “เป็นภาวะ”

การให้ความหมายต่อความพิการ **รูปแบบที่หนึ่ง** กล่าวคือ **บุคคลยอมรับว่าความพิการมีอยู่ในสังคัม แต่ไม่ระบุดัชนีลักษณะความพิการว่าเป็นของตัวเอง** บุคคลบอกกับตัวเองว่า **“ฉันไม่ใช่คนพิการ”** : การรับรู้ต่อเรื่องความพิการในลักษณะนี้พบว่าเกิดกับบุคคลในขณะที่ยังก่อนมีความพิการเกิดขึ้นกับตัวเอง หรือในระยะแรกเมื่อบุคคลมีความบกพร่องของอวัยวะร่างกาย แต่ยังไม่รับรู้ว่ามีสิ่งที่เกิดขึ้นที่ถูกเรียกว่าความพิการนั้นเกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว หรือในบุคคลซึ่งรับรู้ว่ามี ความพิการเกิดขึ้นแล้วแต่ไม่ต้องการให้ความหมายตนเองว่าเป็นคนพิการ ส่วนใหญ่บุคคลในกลุ่มนี้จะอยู่ในช่วงระหว่างการรักษาหรือบำบัดร่างกาย และมีความคาดหวังว่าความพิการจะหายไปจากตัวเองได้ บุคคลมักไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์หรือไม่มีโอกาสเรียนรู้จากคนพิการด้วยกัน เนื่องจากคิดว่าไม่ อยากร่วมเป็นพวกเดียวกับกลุ่มคนพิการเพราะไม่ต้องการถูกเรียกว่าคนพิการ ปฏิกริยาต่อความพิการแสดงออกในบุคคลโดยเกิดความกลัวต่อความพิการเนื่องจากมีรูปลักษณ์ของร่างกายที่แตกต่าง แปลก ไม่สวยงามแข็งแรง รู้สึกหดหู่ รันทดใจเมื่อพบเห็นคนพิการ บุคคลเข้ารับการบำบัด ปรึกษาความพิการด้วยวิธีการต่างๆ หรือทำกายภาพอย่างหนัก ต่อเนื่องเพื่อคาดว่าจะทำให้ความพิการลดลงหรือหายไป บุคคลไม่ต้องการเอ่ยใช้คำว่า “พิการ” กับตัวเองหรือ ถูกผู้อื่นกล่าวเรียก เพราะเห็นว่าคำว่า “ความพิการ” เป็นสัญลักษณ์ของความหดหู่ น่าสงสาร ไม่พึงปรารถนา ไร้ความสามารถ และพึงพอใจกว่าถ้า ใช้คำเรียกว่าคนป่วยหรือใช้คำอื่น การเป็นคนป่วยยังเป็นสถานะที่พึงประสงค์กว่า การเป็น คนพิการ เพราะสื่อถึงว่าอาจหายจากอาการบกพร่องของอวัยวะได้และยังไม่ถูกนับรวมว่าเป็นพวกเดียวกับกลุ่มคนพิการ

บุคคลผู้มีส่วนร่วมในการศึกษามีประสบการณ์และรู้สึกถึงเรื่องของความพิการในเชิงลบก่อนที่ตนเองจะมีความบกพร่องของอวัยวะ ความพิการเป็นสิ่งที่แปลกประหลาด ไม่น่าพึง

ปรารถนา ซึ่งสะท้อนถึงทัศนคติและภาพลักษณ์ความพิการในสังคมไทยทั่วไป ธีรวัฒน์และ
อุดมโชคเล่าถึงความรู้สึกว่า

ช่วงก่อนที่มีความพิการ ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ผมค่อนข้างคาดหวังกับการสร้างอนาคต ใน
ชีวิตสูง เคยไปสถานสงเคราะห์พระประแดง ไปสอนกีฬาให้กับคนพิการในสถาน
สงเคราะห์ ถ้าจำไม่ผิดตอนนั้นเป็นกีฬาคนพิการครั้งที่ 1 ประมาณปี 2521 เป็นเกมส์
กีฬาในเชิงสนทนาการ วิ่งกระสอบ ชักคะเย่อ กีฬาฟุ้งแหลนกับทุมน้ำหนักเพียงจะเริ่ม
เข้ามาบ้าง ภาพที่เห็นคนพิการตอนนั้น รู้สึกรังทใจ รับไม่ได้ ที่มีสภาพความพิการ
ต้องอยู่ในสภาพแบบนั้น คิดว่าเป็นสภาพที่ไม่พึงปรารถนา อยู่ไม่ได้ถ้ามีสภาพ
ร่างกายแบบนั้น หลังจากที่ไปสถานสงเคราะห์ และไปสอนกีฬาก็ไม่ไปอีกเลย เพราะ
รู้สึกสะกิดใจ รังทใจ (ธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2551)

ตอนมีความพิการใหม่ๆ มีแต่ความรู้สึกเสียใจ ... ตอนนั้นผมไม่อยาก ถูกนับรวมเป็น
คนพิการ เพราะมีความฝังใจอยู่ตั้งแต่เด็ก เมื่อก่อนนี้มีการนำคนพิการมาโชว์ตาม
งานวัดมาก เป็นคนหัวโต คนที่มีร่างกายผิดปกติ ผมเคยเข้าไปดูครั้งหนึ่งแล้ว รู้สึก
ห่อเหี่ยวและไม่อยากดูอีกเลย ผมมีความรู้สึกเล็กๆ และ จะมีบางช่วงขณะของ
ความคิดผุดขึ้นมาว่า ว่ากลัวตัวเองจะพิการ (อุดมโชค ชูรัตน์, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม
2551)

อัตลักษณ์ความพิการในรูปแบบที่หนึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลพิการที่มีส่วนร่วมใน
การศึกษาซึ่งมีความพิการเกิดขึ้นหลังจากกำเนิดเกือบทุกคนโดยเฉพาะในช่วงเริ่มแรกของการมี
ความบกพร่องของอวัยวะทางร่างกายเกิดขึ้น บุคคลยังไม่ได้พัฒนาทักษะการใช้ชีวิตแบบใหม่เพื่อ
จัดการกับการใช้ชีวิตพร้อมกับความพิการ บางคนเกิดความคิดอยากฆ่าตัวตาย บุคคลถูกขับเคลื่อน
โดยวาทกรรมสังคมใหญ่ที่เห็นว่าความพิการเป็นความไม่สามารถและเป็นภาระ ความรู้สึกและ
การให้ความหมายต่อความพิการในรูปแบบนี้เป็นเรื่องสำคัญที่บุคคลในสังคมควรตระหนักรู้ ครั้น
เมื่อได้ตระหนักรู้แล้วจึงค่อยมีโอกาสที่จะแสวงหาแนวคิดหรือมุมมองใหม่ที่เอื้อแก่การเสริมพลัง
อำนาจให้แก่ตัวคนพิการเองหรือลดอำนาจครอบงำของผู้ที่ปฏิบัติการอำนาจอยู่ได้

การที่บุคคลพิการบอกกับตัวเองว่า “ฉันไม่ใช่คนพิการ ” นั้นมีนัยยะมากกว่าเป็น
ความรู้สึกปฏิเสธ (Denial) ซึ่งอาจเป็นกริยาโต้ตอบ (React) ต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา อย่างรุนแรงซึ่ง

ไม่เคยคาดคิดว่าจะเกิดขึ้นในชีวิต มาก่อน หากทว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสำนึกภายในที่ บุคคลนำตนเองไป ผูกโยงความพิการเข้ากับความไม่ดีทั้งปวง และนำมาสร้างขึ้นเป็นกรอบจำกัดให้แก่ตนเอง บุคคลมีสติและจงใจเลือกที่จะใช้ชื่อเรียกว่า “คนป่วย” แทนคำว่า “คนพิการ” ซึ่งไม่ทำให้ตนเองรู้สึกว่าคุณจะจําอยู่ในสถานะที่ย่ำแย่หรือไร้คุณค่า

เมื่อบุคคลมีความบกพร่องของอวัยวะเกิดขึ้น บุคคลเข้าสู่กระบวนการสร้างความหมายให้ตนเองกลายเป็น “คนพิการ” โดยบุคคลสร้างกรอบความคิดเห็นคล้ายตามวาทกรรมในสังคมส่วนใหญ่แล้วบอกกับตนเองว่าเป็นผู้ที่สูญเสียตัวตนที่มีคุณค่า ไม่สามารถทำสิ่งที่เคยตั้งใจ หรือมีเป้าหมายอีกต่อไป เป็นภาระให้แก่ครอบครัวต้องมาทำหน้าที่ดูแล ความคิดเหล่านี้ตอกย้ำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวเอง ชีวิตน่าเบื่อ ซ้ำซาก นรินทร์เล่าถึงความคิดที่มีต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกับความพิการของตัวเองและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว การปฏิบัติของผู้ครอบครัวและของตัวเองเป็นไปตามวาทกรรมของสังคมใหญ่ทั่วไป

พอเข้าปีที่ 8 ที่มีความพิการ ชีวิตถึงขั้นว่า ทำไมต้องตื่น ชีวิตอยู่ไปทำไม ถามตัวเองทุกวัน เหมือนตัวเองตายไปแล้ว ผมเป็นคนพิการที่มีชีวิตลำบาก อยากฆ่าตัวตาย ไม่มีใครมาดูแล ไม่มี ใครสนใจ ทุกคนเริ่มเห็นเราเป็นภาระ ผมอยู่กับครอบครัว หลายคนอาจไม่เข้าใจ บางที่เขาไม่อยากจะให้เรา ห้อยอยู่ติดกัน หลานก็อยู่ เรียกเท่าไรเขาก็ไม่มา ตะโกนเขาก็ไม่มา ทำเป็นไม่ได้ยิน ซึ่งมันเป็นอะไรที่ผมรู้สึกว่าเราไม่มีคุณค่ามันเป็นภาระ (นรินทร์ จันทิม, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2552)

ความพิการถือเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงและไม่มี ความหมายที่ดีใดๆ ต่อการมีชีวิตอยู่ หลายคนเลือกความตายมาเป็นสิ่งที่ทดแทนความพิการ ธนาชัย เป็นกรณีตัวอย่างของคนพิการจำนวนอีกหลายคน ที่คิดว่าการเป็นคนพิการต้องพึ่งพาผู้อื่นซึ่งเป็นสิ่งที่เขามองรับไม่ได้ตนเองเคยทำงานและพึ่งพาตัวเองมาตั้งแต่วัยเด็ก ในระยะเริ่มแรกหลังจาก เขาประสบอุบัติเหตุและเกิดความพิการ เขาคิดอยากฆ่าตัวตาย

กระดูกต้นคอข้อที่ 6 แตกและกดทับเส้นประสาท ทำให้ไม่สามารถใช้งานร่างกายได้ตั้งแต่หน้าอกลงไปถึงมือ แขนยกได้นิดหน่อย ผมออกจากโรงพยาบาลแล้วมานอนอยู่ที่บ้านอีก 2 ปี ตอนนั้นช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย ลุกนั่งไม่ได้ นอนอยู่บนเตียงตลอด

ผมมีความคิด อยากจะตาย นอนคิดว่าทำอย่างไรถึงจะตายได้ นอนคิดว่าอยากให้ เครื่องบินบินตกมาทับที่บ้าน ถ้าให้ผมไปผูกคอตายก็คงไม่ได้ วันฝนตก ผมนอนอยู่ข้างหน้าต่าง ผมเอามือไปพาดราวเตียงซึ่งเป็น เตียงแบบโรงพยาบาลมีราวเป็นสแตนเลส เพราะอยากให้ฟ้าผ่า พอฟ้าผ่าเบรียง ผมชักมือออกด้วยความตกใจ คิดว่าอยากตาย แต่ก็คงทำไม่ได้ ผมไม่กล้า จากปกติผมทำได้ทุกอย่าง ผมพึ่งตัวเองมาตลอด ตั้งแต่เลิกงานโต ตั้งแต่เรียนจบแล้ว มาทำงานเลย ผมไม่ได้ เรียนสูง ผมเรียนแค่ ป . 6 ทำงานพึ่งตัวเองมาตลอด ดูแล และส่งเงินให้แม่มาตลอด ไม่เคยที่จะพึ่งคนอื่น รู้สึกอึดอัด (ธนาชัย พากเพียร, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโก ที่ว่าความเป็นปัจเจกเป็นผลของวาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) นั้น การศึกษาของ จิตติมา เจือไทย (2551) เผยให้เห็นถึงความคิดความเชื่อและโครงสร้างทางอำนาจที่มีต่อเรื่องของความพิการในสังคมเป็นผลปฏิบัติการภาคอำนาจของวาทกรรม ที่ความพิการถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ของ “สิ่งไร้คุณค่า” “คนน่าเวทนาสงสาร” และ “คนไร้ความสามารถ” ว่าเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการทางสังคมต่างๆ ทั้งค่านิยมในระบบทุนนิยมที่สร้างบรรทัดฐานของคุณสมบัติคนดีว่า ต้องเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ ร่างกายสวยงาม และความสามารถเชิงการผลิต สถาบันทางการศึกษาทางการแพทย์ที่แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และความพิการตกเป็นวัตถุของการศึกษา ซึ่งความพิการได้รับการนิยามให้เป็นโรค อันเกิดจากความผิดปกติในการทำงานของอวัยวะในร่างกาย การจำกัดพื้นที่ทางสังคมผ่านสถาบันพิเศษต่างๆ เช่น สถานฟื้นฟูสมรรถภาพ สถานศึกษาพิเศษ สถานสงเคราะห์ หรือสถานฝึกอาชีพ รวมทั้งการนำเสนอภาพต่อสาธารณะในลักษณะที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เป็นปัญหาภาระให้แก่ผู้อื่น ความคิดความเชื่อเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดผ่านสู่สมาชิกในสังคมรุ่นแล้วรุ่นเล่า

กระบวนการในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกภาพมีเทคนิคอำนาจของการทำให้ปัจเจกกลายเป็นวัตถุของความรู้และการศึกษา (Objectification process) มนุษย์ถูกนำมาศึกษาในฐานะวัตถุและเป้าหมายทางการศึกษา ซึ่งเทคนิคอำนาจนี้ทำงานควบคู่ไปกับเทคนิคการทำให้ปัจเจกรู้สึกว่าตนเองเป็นองค์ประธานของการกระทำ (Subjectification process) ปัจเจกยอมรับตำแหน่งแห่งที่ของตนเองภายในกรอบความคิดบางอย่าง โดยผู้ที่ตกเป็นเป้าของอำนาจไม่รู้สึกว่าคุณกระทำและกระตือรือร้นที่จะสวมบทบาทนั้นด้วยตนเอง

ด้วยแนวคิดกระบวนการเทคนิคอำนาจเหล่านี้อาจทำให้เห็นถึงกระบวนการที่คนพิการเกิดความรู้สึกพึ่งพาต่อระบบการบำบัด รักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ รอคอยและยึดถือคำวินิจฉัยหรือคำแนะนำจากแพทย์ อนุญาตให้การปฏิบัติทางการแพทย์เป็นส่วนที่ชี้ความเป็นไปต่อความพิการของบุคคล บุคคลขาดความรู้สึกการเป็นเจ้าของหรือ ความคิดว่าสามารถควบคุมดูแลตนเองไป

ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมทางการแพทย์ ทำให้ความคิดความเชื่อที่ว่าความพิการเป็นสิ่งสูญเสีย ผิดปกติ ด้อยความสามารถ มีความทรงพลังอยู่ตลอดต่อเนื่องในสังคมไทย เทคนิคการใช้อำนาจผ่านการจัดแบ่งแยกประเภทระหว่างกลุ่มคนปกติ - คนไม่ปกติ มีการดำเนินไปโดยปราศจากการท้าทาย ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้รับการจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่ได้รับ ความเชื่อถือเป็นความ มจจริงและสมควรได้รับการยอมรับนับถือ การรับรองทางกฎหมายต่างๆ และการตัดสินใจว่าใครควรจะได้รับสวัสดิการของรัฐหรือไม่ ต้องได้รับการวินิจฉัยตัดสินใจทางการแพทย์มาก่อนทั้งสิ้น ดังตัวอย่างของการจดทะเบียนคนพิการของบุคคลเพื่อขอรับสิทธิประโยชน์จากรัฐ บุคคลจะต้องได้รับการรับรองทางการแพทย์ว่ามีความพิการในระดับที่กำหนดหรือไม่ กรณีการตรวจดูตัวอ่อนของทารกในครรภ์มารดาและระบุว่ามีความพิการหรือไม่ หากพบว่ามีความพิการจะได้รับคำแนะนำให้ทำจัดไป การแนะนำจากบุคลากรในสถานบริการทางการศึกษา การแพทย์ หรือสถานสงเคราะห์ให้คนพิการทางสติปัญญาที่เป็นผู้หญิงทำหมันโดยให้เหตุผลว่าจะแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ กลไกของอำนาจที่ผู้เชี่ยวชาญหรือสถาบันเป็นตัวปฏิบัติการทำให้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความพิการในเชิงลบยังคงอยู่ต่อไปอย่างเข้มแข็งและแนบเนียน

ความคิดความเชื่อตามฐานคิดเชิงการแพทย์ ที่มีสมมติฐานว่าความพิการเป็นเรื่องของความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับบุคคล ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ที่ผิดปกติ ไร้ความสามารถ และต้องอาศัยพึ่งพาเป็นภาระของคนรอบข้างหรือสังคม เป็นแนวคิดหลักที่มีอิทธิพลแผ่ซ่านครอบคลุมความคิดของคนในสังคมไทยทั่วไปมาตั้งแต่อย่างน้อยย้อนหลัง ึ่งไปประมาณ 30 ปี ทั้งนี้สังเกตจากรื่องเล่าของกลุ่มคนพิการในการศึกษาคั้งนี้ซึ่งมีอายุมากที่สุดคือ 51 ปี และมีความพิการตั้งแต่อายุ 19 ปี สำหรับบริบทด้านประวัติศาสตร์ที่มีต่อเรื่องความพิการของไทยในช่วงเวลาอื่นอาจไม่สามารถอ้างถึงได้เนื่องจากไม่ได้อยู่ในขอบเขต ของการศึกษาคั้งนี้ เรื่องเล่า Testimonio ของกลุ่มคนพิการผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาล้วนแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่อยู่ในความเชื่อเกี่ยวกับความพิการในเชิงลบซึ่งครอบงำคนส่วนใหญ่ในสังคมและส่งผลกระทบต่อบุคคลที่มีความพิการในทางที่ลดทอนการใช้ชีวิตที่มีคุณค่า การมีชีวิตอยู่ อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเข้าถึงโอกาสทาง

สังคมที่เท่าเทียม เกิดความกดดันภายในจิตใจ และลดความเชื่อมั่นในตัวเอง อุดลักษณะความพิการที่บังเกิดขึ้นกับบุคคลพิการภายใต้ปฏิบัตินโยบายทางทฤษฎีการแพทย์เป็นอัตลักษณ์แบบที่เห็นความพิการของตนเองเป็นความโศกเศร้า สูญเสีย ไม่พึงปรารถนา การเป็นคน “ปกติ” มีความสามารถในการทำกิจกรรมได้ดีกว่าคนที่มีความพิการ

การใช้ชีวิตในสังคมไทยทำให้คนพิการผ่านกระบวนการถ่ายทอดความคิดเชิงลบต่อความพิการซึ่งเป็นความคิดส่วนใหญ่ของสังคมเข้าไปอยู่ในจิตสำนึกและดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ความคิดความเชื่อเหล่านั้นอย่างเป็นธรรมชาติ (Internalization) จนคิดว่าเป็นความจริงแท้โดยไม่รู้ตัว การปฏิบัติตัวหรือความนึกคิดของบุคคลเป็นไปตามบทที่ถูกกำหนดตามความเชื่อ ความคิดความเชื่อเชิงลบที่มีอยู่ในจิตใต้สำนึกนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการกดขี่ทางสังคม (Internalized oppression) ซึ่งทำให้คนพิการถูกปฏิบัติและจัดลำดับว่าไม่เท่าเทียม ปิดกั้นการเข้าถึงโอกาสทางสังคม รวมทั้งผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจที่คนพิการเกิดความเครียด เห็นตนเองไร้คุณค่า เจ็บปวดเมื่อคนรอบข้างมี ปฏิกริยากับความพิการของตัวเอง การกดขี่ที่เกิดในจิตใจยังนำไปสู่การกระทำที่เป็นการกีดกันตัวคนพิการเองออกจากสังคม หรือแสดงปฏิกริยาโต้ตอบทางอารมณ์ด้วยความโกรธ ความไม่พึงพอใจ

Pheterson (1986, p.148 quoted in Reeve, 2002) อธิบายถึงภาวะการกดขี่ที่อยู่ภายในจิตสำนึก (Internalized oppression) ว่า

กลุ่มผู้ที่ถูกกดขี่ในสังคมยอมรับความนึกคิดที่เป็นอคติในสังคมเข้ามาไว้ในตัวเอง ... เป็นกลไกภายใต้ระบบการกดขี่ในสังคมที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องจากฝ่ายที่มีอำนาจครอบงำ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคลเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากภายในจิตใจของผู้ถูกกดขี่เอง

ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการที่คนพิการส่วนใหญ่รู้สึกเจ็บปวด ท้อแท้จากความพิการที่เกิดขึ้น เห็นว่าตนเองไม่สามารถจะทำกิจกรรมที่สร้างผลผลิต หรือสร้างความแตกต่างที่เกิดประโยชน์ได้ในสังคม เหมือนกับความคิดความเชื่อในสังคมมีอยู่ บุคคลจึงตัดสินใจที่จะเก็บตัวอยู่เพียงภายในบ้าน

นอกจากนี้แนวคิดเรื่องชีวอำนาจ (Biopower) ซึ่งเป็นเทคนิคอำนาจเหนือร่างกาย ศูนย์กลางของเรื่องนี้อยู่ที่ระเบียบวินัย (Discipline) โดยกล่าวถึงการที่ร่างกายเป็นพื้นที่ที่อำนาจ

แสดงตัวตนออกมา ร่างกายและจิตใจถูกทำให้เชื่อง (Docile body) และเข้าควบคุม ร่างกายของคนพิการตกเป็นเป้าหมายของอำนาจและการจับจ้องมอง

ร่างกายของคนพิการตกเป็นวัตถุของการศึกษาโดยเฉพาะปฏิบัติการในสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ตั้งแต่สถาบันด้านการแพทย์ จิตเวช การศึกษา กฎหมาย และสังคมสงเคราะห์ การจ้องมองด้วยสายตาในกระบวนการตรวจทางคลินิกด้าน การแพทย์ที่วินิจฉัยหาความผิดปกติ จากความพิการ ปฏิบัติราวกับว่าคนพิการไร้ตัวตน ความรู้สึกของคนพิการในฐานะคนไข้ที่เกิด ความรู้สึกว่าตนเองเปราะบาง ไร้อำนาจควบคุม และอับอาย เป็นรูปแบบหนึ่งของการละเมิดตัวตน ของคนพิการโดยสถาบันทางสังคม เมื่อเกิดความพิการขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย ที่เห็นได้ชัดดังผู้ที่มีอาการอัมพาตและใช้เก้าอี้ เช่นเป็นอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายตัว เหตุการณ์ ในช่วงเริ่มต้นที่มีความพิการ บุคคลจะเรียนรู้เกี่ยวกับความพิการของตัวเองจากบุคลากรทาง การแพทย์ ร่างกายจะถูกตรวจวินิจฉัย และปฏิบัติการด้วย วิธีการรักษาทางการแพทย์ ธีรยุทธมี ประสบการณ์ความรู้สึกไร้พลังเมื่อต้องสัมผัสกับวิถีการปฏิบัติทางการแพทย์มาโดยตลอด ธีรยุทธเล่าถึงรายละเอียดของเรื่องได้แจ่มชัด ความรู้สึกที่มีอยู่ภายในใจปัจจุบันก็ไม่ได้เปลี่ยนไป มากนักแม้จะมีชีวิตร่วมกับความพิการมาแล้วมากกว่า 25 ปี ดังกล่าวถึงว่า

พอมาถึงโรงพยาบาล ผมก็ไม่เข้าใจ แม่ร้องไห้ใหญ่ ผมไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับผม ไม่รู้ ว่าพิการ ไม่รู้ว่าพิการคืออะไร คือนั่น ผมโดนโกนหัว เจาะหัว โดนถ่วง เหล็ก เพื่อลด แรงกด ลดน้ำหนักที่กระทำที่ไขสันหลัง หมอบอกว่าให้ดิ่งคอบอยู่สองอาทิตย์แล้วถึงจะ ผ่าตัด ช่วงนั้นนอนเตียงเรียกว่าเตียงบั้งปลา คือพลิกไปพลิกมา ผมเริ่มสงสัยแล้วว่า ผมจะอาการหนัก... ผมไม่อยากจะไปโรงพยาบาลของรัฐแห่งหนึ่ง เขา บอกผมว่าไต่ผม บวมสองข้าง ใส่สายคาแบบนี้มีโอกาสติดเชื้อ ทำลายเนื้อไตไปเรื่อย ๆ จะดีที่สุดคือ ไม่มีสายสวน เขาบอกว่าสามารถเอาล่ำใส่ใหญ่มาทำกระเพาะปัสสาวะ แทนที่จะ ปัสสาวะลงไปไต แล้วต่อไปยังกระเพาะปัสสาวะ ก็กลายเป็น ปัสสาวะลงไปไตใส่ ใหญ่ซึ่งจะตัดออกมาคืบหนึ่งมาทำกระเพาะปัสสาวะเทียม นั่นคือจะเอาล่ำใส่มาทำ ไว้ที่หน้าท้อง แล้วจะมีถุงเหมือนกับหมวกอาบน้ำผู้หญิงมาแปะอยู่ ผมก็ จะไม่ ปัสสาวะทางอวัยวะเพศ คือตัดระบบข้างล่างทั้งหมดไป จะมาฉี่ที่หน้าท้อง ซึ่งนาน ไปจะเปื่อย ก็ทิ้งไป แล้วเอามาใหม่ เขาบอกว่าล่ำใส่คนเรายาว 8 เมตร เอามาได้ เอา ล่ำใส่มาเก็บปัสสาวะ เอาล่ำใส่ส่วนหนึ่งมาเปิดหน้าท้อง ผมบอกว่าถ้าผมต้องมีไฉนี้ อยู่หน้าท้อง ให้ผม หมดอายุไปเลยดีกว่า ผมรับไม่ได้ที่จะต้องมา ปัสสาวะทางหน้า

ท้องและมีถุงนุ่นติดตัวตลอดเวลา ปัจจุบันโดยทั่วไปผมไม่รู้สึกรู้ว่าผมเป็นคนพิการ ยกเว้นตอนที่ผมเข้าไปในโรงพยาบาล ผมจะหมดพลังตอนไปหาหมอ ผมจะรู้สึกว่าเป็นคนพิการ เป็นผู้ป่วยหนัก (ธีรยุทธ สุขคนธวิทย์ , สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2552)

การจ้องมองด้วยสายตา เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในสังคมที่กระทำต่อคนพิการ บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายมีความอ่อนไหวต่อการใช้อำนาจที่มีต่อร่างกายของตนเอง คนพิการ ที่มีความบกพร่องทางร่างกายแบบไม่เห็นชัดเจนอาจเลือกใช้วิธีปิดบังอำพรางความบกพร่องของตนเพื่อไม่ให้คนในสังคมรับรู้ว่ามีอาการพิการ เช่น การใส่เสื้อแขนยาวเพื่อปกปิดแขนที่มีลักษณะเล็กลีบ การใส่รองเท้าที่ตัดพิเศษสำหรับผู้ที่ทำผิดรูปหรือใส่เท้าเทียมเนื่องจากเท้าขาด เพื่อให้ลักษณะการเดินเหมือนคนทั่วไป ส่วนใหญ่ ไม่เดินเอียงไปมา ให้เป็นที่สังเกตได้ว่ามีเท้าลักษณะไม่เหมือนคนส่วนใหญ่ การหลบซ่อนตัวอยู่ภายในบ้าน ไม่แสดงตัวให้คนทั่วไปเห็น นอกจากการจ้องมองด้วยสายตามีทั้งจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมที่เป็นทางการ ดังปรากฏในเรื่องเล่าของธีรยุทธ ข้างต้น แล้ว การจ้องมองด้วยสายตายังมี อยู่ใน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวัน

สายตาของคนทั่วไปที่จับจ้องมาที่ตัวคนพิการบนท้องถนนหรือสถานที่ต่างๆ ที่คนพิการเข้าไปอยู่มีอำนาจมากพอที่จะทำให้คนพิการรู้สึกอับอาย ไม่มั่นใจ และแปลกแยก บุคคลพิการรับรู้ถึงสายตาที่สื่อถึงความไม่เป็นมิตร ความไม่ยอมรับ การใช้สายตาตรวจตราหาความบกพร่องจากความพิการ ความเวทนา สงสาร ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาหลายคนเล่าถึงประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้

“มองเหมือนเราเป็นตัวประหลาด . . . เราจะมองฉันด้วยสายตาที่ตั้งคำถามว่าฉันเป็นอะไร ไปทำอะไรมา เป็นเวรเป็นกรรม มองด้วยความเวทนาสงสาร ฉันไม่อยากให้เขามองแบบนั้น ” (อาภาณี มิตรทอง, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552) “เวลาคนมาเยี่ยม ถ้าเขาเข้ามาคุยทางด้านซ้ายฉันจะหันหน้าไปทางด้านขวา เพราะว่าใจฉันยังไม่ยอมรับ ไม่รู้ว่าเขามาดูความพิการของฉันหรือเปล่า” (ปราณี สุวรรณฤทธิ์ , สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2551) “สำหรับผม นาน ๆ ญาติจะชวนไปเที่ยวใกล้บ้าน ผมจะนั่ง อยู่แต่ในรถ เปิดหน้าต่างโผล่หน้าออกมา ไม่ยอมลงจากรถ เพราะไม่มีความมั่นใจแม้ใจจะอยากออกไปก็ตาม ความรู้สึกไม่มั่นใจ เกิดจากสายตาของผู้คนที่มองมาที่ตัวผม” (อุดมโชค ชูรัตน์ , สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2551) “เวลาที่เจ็ดองกลับมามีบ้าน เขาจะพาไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้า นั่นเป็นตอนที่ฉันจะรู้สึกแปลกประหลาดมาก มีแต่ผู้คนที่มองมาที่ฉัน ฉันเป็น

ตัวประหลาดหรืออย่างไร ฉันจะรู้สึกอย่างนั้นตลอด ” (อรุณวดี ลิ้มอังกูร, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2552) “ประมาณ 2-3 ปี ผมถึงจะออกจากบ้านครั้งหนึ่ง แต่ว่าแม้ผมจะไปเที่ยวกับครอบครัว ก็ระวังไม่ให้ใครเห็นตัว จะนั่งอยู่ในรถ ผมรู้สึกว่าความพิการมันแย่มาก มันไม่น่ามาเกิดกับตัวผมเลย มันทำให้ผมไม่เป็นตัวของตัวเองอีกแล้ว ” (องอาจ แก่นทอง, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2551)

นอกจากนี้ความคิดความเชื่อที่ได้สั่งสมมาว่าความงามของร่างกายที่สมบูรณ์ต้องไม่มีความบกพร่องของอวัยวะกลายมาเป็นตัวควบคุมความคิดความรู้สึกของตัวเอง ความรู้สึกอาจเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องของอวัยวะเข้ากับความคิดต่อความพิการว่าเป็นเรื่องของร่างกายไม่สมบูรณ์

มันอายุกับสภาพร่างกายที่เราเป็น . . . เพราะว่าหลายคนที่เราเคยพบเคยเจอกัน เขาเห็นสภาพร่างกายเราที่แข็งแรงสมบูรณ์ แข็งแรง แล้วก็เป็นหลักเป็นที่พึ่งให้กับคนในบ้าน เพราะ ฉะนั้นสภาพที่เราแข็งแรงมีประโยชน์มีคุณค่ากับคนในบ้านมันไม่เหลือแล้วเป็นความรู้สึกที่เรารู้สึก อาย อ่อนแอ ไม่สามารถที่จะทำในจุดเดิมได้อีก ยิ่งสภาพร่างกายที่แปลกไปจากคนอื่นก็เลยรู้สึกไม่กล้า (ธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2551)

อารมณ์ความรู้สึกอับอายที่เกิดขึ้นกับคนพิการนี้กลายเป็นปราการกั้นไม่ให้คนพิการหลายคนออกไปใช้ชีวิตในสาธารณะ ซึ่งในทางหนึ่งเป็นการปิดกั้นตนเองสู่การแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชีวิตของบุคคลด้วย

การก่อร่างความหมายให้แก่ตัวตนของคนพิการ

การศึกษาพบการให้ความหมายของบุคคลต่อความพิการใน **รูปแบบที่สอง** กล่าวคือ **บุคคลยอมรับว่า “ฉันเป็นคนพิการ” และมีชีวิตที่พึงพอใจ อยู่ได้ภายในบ้านหรือพื้นที่ปลอดภัยส่วนบุคคล**

รูปแบบการให้ความหมายต่อความพิการแบบนี้พบในบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาเมื่อบุคคลใช้ชีวิตร่วมกับความพิการไปได้ระยะหนึ่ง จนกระทั่งระลึกได้ว่าความบกพร่องของอวัยวะร่างกายจะไม่หายไปจากตัวเอง ยกเลิกความคิดที่จะบำบัดเพื่อจะรักษาความพิการให้หายไป บุคคลอาจฟื้นฟูการทำงานอวัยวะบางส่วนได้มากขึ้นจากการฝึกออกกำลังกายกล้ามเนื้อ

บางส่วนที่ต่อเนื่อง เช่น มีแรงเข็นเก้าอี้เข็นด้วยตัวเองได้ไกลขึ้น ยกแขนได้สูงขึ้น แต่สภาพกายภาพโดยรวมไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากหลังจากผ่านการบำบัด รักษาด้วยวิธีต่างๆ บุคคลเริ่มบอกกับตนเองว่า “ฉันเป็นคนพิการแล้ว” บางคนใช้คำว่า “ทำใจ” บุคคลเริ่มฝึกทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการมากขึ้น เริ่มมองหาวิธีการใช้ชีวิตในอนาคต การฝึกฝนเรื่องการดูแลตนเองที่ได้เรียนรู้มาจากโรงพยาบาลเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องการทำความสะดวกสบาย การทำกายภาพบำบัดแบบง่าย การป้องกันมิให้เกิดแผลกดทับ เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้บุคคลจะยอมรับว่าความพิการจะอยู่กับตัวเองและสามารถค้นหาวิธีการจัดการกับการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการได้ รู้สึกมีความพึงพอใจในชีวิตแล้ว แต่ทว่า บุคคลยังอ้างอิงกรอบความคิดจากวาทกรรมต่อความพิการเชิงลบอยู่ และมีความรู้สึกไม่เชื่อมั่นบางอย่าง บุคคลยังไม่แสดงออกตัวตนอย่างเต็มที่ที่ใช้บรรทัดฐานของสังคมที่แบ่งเป็น “คนปกติ – คนพิการ” เป็นเกณฑ์อ้างอิงว่าตนเองมีข้อจำกัด บางประการในการเข้าอยู่ร่วมในสังคมที่ ทั่วไปหรือทำให้บุคคลจัดการสิ่งต่างๆ ในชีวิตดำเนินไปได้โดยมีความคิดความรู้สึกว่ายากลำบาก เป็นภาระ เกรงใจผู้ที่มาช่วยเหลือ เหน็ดเหนื่อยในการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการและความรู้สึกต้องพึ่งพิง บุคคลต่อสู้กับความคิดภายในจิตใจกับความคิดจากสังคมภายนอกเรื่องความสามารถของคนพิการ

บุคคลบางคนมีโอกาสดูพบปะกับคนพิการคนอื่นและเรียนรู้การใช้ชีวิตของคนพิการหรือค้นหาด้วยตัวเองเกี่ยวกับการช่วยเหลือตัวเองหรือจัดการทำกิจวัตรร่วมกับความพิการ ทำให้ทำกิจกรรมในชีวิตบางอย่างได้ดีขึ้น เช่น รู้จักปรับสภาพบ้านเพื่อให้เอื้อกับการใช้เก้าอี้เข็น บุคคลรู้สึกที่สามารถจัดการกับการดำรงชีวิตตนเองได้อย่างดีภายในขอบเขตที่รู้สึกปลอดภัยภายใน บ้านหรือบริเวณชุมชนที่มีผู้คนรู้จักคุ้นเคยกัน แต่บุคคลยังมีความรู้สึกอาย ไม่กล้าเปิดเผยตัวต่อคนวงกว้างในสาธารณะที่ไม่รู้จักมาก่อน บางคนความรู้สึกอายน้อยลงไปเนื่องจากมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมมากขึ้นเพราะออกไปติดต่อ กิจธุระหรือทำงานภายนอกบ้าน และรับรู้ว่าคุณในสังคมบางกลุ่มไม่ได้มุ่งสนใจความพิการของตนเองอย่างเดียว แต่สนใจที่ความสามารถในการประกอบอาชีพหรือผลงานของบุคคล

สำหรับบางคนที่มีความบกพร่องของอวัยวะระดับ รุนแรง ไม่สามารถเคลื่อนไหวด้วยตัวเองได้และไม่ได้พบปะกับผู้คนภายนอกบ้านมากนัก จะใช้ชีวิตทำกิจวัตรประจำวันเพื่อความอยู่รอด การใช้เวลาแต่ละวันส่วนใหญ่นอนอยู่บนเตียงภายในบ้าน ทำให้รู้สึกเบื่อหน่ายซ้ำซากจำเจ ขาดความกระตือรือร้น “อยู่ไปวันๆ” ยกเลิกการมีเป้าหมายในชีวิต บุคคลยังไม่สามารถคิดได้ว่าคนพิการระดับรุนแรงจะสามารถทำกิจกรรมที่มีคุณค่าได้อย่างไร

อุดมโชคใช้ชีวิตวัยหนุ่มร่วมกับความพิการอย่างสนุกสนานเมื่อเขาตระหนักว่าความพิการไม่หายไปจากตัวเขาและคิดเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตเมื่อคำนึงถึงอนาคตที่จะต้องช่วยเหลือตัวเองต่อไปข้างหน้า สมครเข้าเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถของตนเอง อุดมโชคได้รับคัดเลือกให้เป็นครูและทำงานต่อเนื่องกระทั่งปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ พัทยา

ตอนมีความพิการใหม่ๆ ไม่มีใครมาให้คำปรึกษากับผมเกี่ยวกับเรื่องการใช้ชีวิต มีแต่ความรู้สึกเสียใจ ผมต้องกลับไปอยู่ที่บ้านเกิดที่สมุทรปราการ ช่วง 4-5 ปีแรก ผึกเดินจับราวทุกวัน ในใจคิดว่าต้องหาย เอาขาแขวนกับราว แล้วพยายาม บังคับให้ขยับ ข้ายขวา ตั้งใจว่าจะขยับให้ได้ ใช้พลังเยอะมาก ทำอยู่อย่างนั้นทุกวัน จนรู้สึกเบื่อ วันเวลาผ่านไปผมค่อยๆ ยอมรับขึ้นมาที่ละนิดว่า อาจไม่กลับไปเหมือนเดิมแล้ว ... แต่ถึงแม้จะพิการ ผมยังได้รับความเคารพนับถือจากคนรอบข้าง บางครั้งเหมือนพระเอกด้วยซ้ำ ชุมชนรอบบ้านเป็น comfort zone (สถานที่ที่รู้สึกสบายใจ มั่นใจ) สำหรับผม ... ชีวิตของผมเริ่มเปลี่ยน อีกครั้งเพราะ เพื่อนที่เป็น ลูกพี่-ลูกน้องที่โต ขึ้นมาด้วยกัน ตั้งแต่เด็กมาทำงานใกล้ๆ บ้าน ผมมีโอกาสออกไปเที่ยวเตร่เฮฮากับ เขา บางครั้งไปเที่ยวสถานบันเทิงกลางคืน ผม มีเงินเพื่อใช้จ่ายสำหรับตัวเอง จากการทำ กิจการรับชาร์ตเบ็ตเตอรี รับซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าเท่าที่จะทำได้ มีลูกค้าประจำมากเหมือนกัน เมื่อเก็บเงินได้พันบาทสองพันบาทก็จะชวนเพื่อนเฮไปใช้เงินหมด แล้วมาเริ่มเก็บเงินใหม่ วันหนึ่งผมมาคิดว่า งานที่ทำได้ต้องใช้ความพยายามมาก เหนื่อยแต่ได้ค่าตอบแทนน้อย ผมต้องพัฒนาความสามารถตัวเอง ผมไปติดต่อเพื่อสมัครเข้าเรียนที่ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการพระประแดง เมื่อเขาารู้ว่ามีผลกดทับจึง ให้ผมรักษาให้หายเสียก่อน ผมจึงเริ่มรักษาผลกดทับอย่างจริงจัง จังๆ ระหว่างนอนรักษาแผลผมได้ยินเรื่องโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ เมื่อแผลหายผมจึงมาเข้าเรียนที่โรงเรียนฯ มหาไถ่ แทนที่จะไปศูนย์ฯ พระประแดง (อุดมโชค ชูรัตน์, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2551)

อำพลเล่าถึงการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่ออยู่ร่วมกับความพิการโดยใช้ระยะเวลาช่วงต้นในการศึกษาการรักษาดูแลตนเองเกี่ยวกับความพิการ เขารู้สึกมีความพึงพอใจและคิดว่าจัดการชีวิตและสิ่งรอบตัวได้ดีโดยเฉพาะภายใน บริเวณบ้าน แต่เขายังสงสัยว่าหากออกไปข้างนอกบ้านแล้ว เขาจะสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อะไรได้ จะมีใครมาให้ความช่วยเหลือเมื่อเขาต้องการหรือไม่ อำพลจึงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่ตนเองรู้สึกปลอดภัยคือภายในบ้าน

หลังจากห้าปีผ่านไป แผลกดทับของผมเริ่มหายหมด ผมเริ่มอยู่ตัว ผมไม่ไปรักษาแล้ว เพราะรักษาก็ไม่ดีขึ้นเท่าไร ผมทำใจรับสภาพความพิการของตัวเองได้มานานแล้ว แต่ไม่รู้ ผมจะไปทำอะไร ผมใช้ชีวิตอิสระได้แล้ว ผมคิด ตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง แต่ผมไม่รู้จักแนวคิดไอแอลมาก่อน ผมวางแผนการทำกิจกรรมในชีวิตได้ตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการไอแอล แต่ผมไม่รู้ว่าจะไปข้างนอกบ้าน ผมจะทำประโยชน์อะไรได้บ้าง ส่วนภายในบ้าน ผมทำได้หมด อย่างน้อยครึ่งวัน ผมจะทำงานบ้านจบ หลังจากนั้นจะพักผ่อน ดูทีวี บ้าง กวาดบ้าน จะตื่นเวลาไหน ผมรู้ ผมกำหนดเองได้หมด หากผมต้องการให้มีการปรับสถานที่ในบ้านอย่างไรให้ผมเคลื่อนย้ายได้สะดวก ผมจะถามพี่ชายกับพ่อว่าจะทำยังไง เขาจะทำพื้น บ้านข้างล่างบริเวณที่ผมอยู่ให้ผมเข็นรถได้อย่างสะดวก ทำห้องน้ำให้ใช้ได้ จัดวางของในระดับที่ผมสามารถหยิบจับได้ (อำพล เพิกแย้ม, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2551)

จุดเปลี่ยนที่สำคัญจุดหนึ่งในชีวิตของบุคคล ที่มีส่วนร่วมในการศึกษาจำนวนหนึ่ง คือการประกอบอาชีพ สำหรับธีรวัฒน์ ธีรยุทธ เอก สรพงษ์ อรุณวดี และอาภาณี การทำงานทั้งในลักษณะของการประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นเจ้าของที่ประจำขององค์กรไม่ได้เป็นเพียงการหารายได้เลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว หรือการสร้างการยอมรับทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกถึงการกู้คืนอำนาจในการควบคุมชีวิตของตนเอง การทลายภาพลวงตาของการไร้ความสามารถ การต้องรอคอย ฟังฟังของคนพิการของตนเองและคนรอบข้างที่เกี่ยวข้องและการสร้างอัตลักษณ์ความพิการของความสามารถขึ้นใหม่ ทำทลายความคิดแบบเดิมของสังคมเกี่ยวกับการทำงานของคนพิการที่ว่าคนพิการมีความลำบากแล้วควรอยู่ในบ้าน คนพิการทำงานมีประสิทธิภาพน้อยกว่าหรือมีข้อจำกัดในการทำงานมากกว่าคนไม่พิการ บุคคลพิการไม่ได้ยอมตกอยู่ภายใต้การเรียกร้องของวาทกรรมส่วนใหญ่ของสังคม แต่มีการปฏิบัติเพื่อต่อสู้กับความคิด การกระทำที่เป็นอยู่เดิม ดังตัวอย่างจากประสบการณ์ของธีรวัฒน์ ธีรยุทธ และอาภาณี

พอเมื่อผมมีความพิการ ผมรับสภาพกับความยากลำบากไม่ได้ และส่งผลให้จิตใจแยกไปด้วย ต้องใช้เวลาเรียนรู้สภาพร่างกาย การใช้ชีวิตอะไรต่างๆ เพราะว่ามันเป็นผลต่ออนาคต ต้องรู้เรื่องความพิการของตัวเอง เรียนรู้ปรับสภาพจิตใจ ปรับสภาพร่างกาย พฤติกรรม การใช้ ชีวิต และปรับตัวให้ใช้ชีวิตอยู่กับคนรอบข้าง ความรู้สึกในช่วงนั้นคือความรู้สึกที่ต้องตกอยู่ในภาวะการณ์ต้องพึ่งคนอื่นมากในทุกเรื่อง รู้สึก

มีความเกรงใจในการที่ต้องตกเป็นภาระ คนต้องมาดูแลเรา แล้วจุดเริ่มต้นที่เริ่มจะเอาชนะชีวิตของเราก็คือการทำลายกำแพงการเป็นภาระของคนอื่น คิดว่าทำอย่างไร จะลดการพึ่งพาพี่น้องและคุณแม่ อย่างเรื่องการทานอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว และทำทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต อันนี้ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ผมพยายามคิดที่จะหารายได้เข้ามาช่วย หรือหาเงินที่จะจ้างคนเข้ามาช่วย ...ตอนที่มียรายได้ ผมสามารถจัดการเองในสิ่งที่อยากจะทำ สามารถจัดการสิ่งรอบตัวได้ ให้เขาทำในสิ่งที่ผมอยากจะให้เขาทำ ไม่ใช่มาบังคับให้ผมทำ อยากไปไหน มีรถผมก็ไปได้ สามารถแต่งตัวไปได้ทันที ไม่ต้องรอคอยอะไรมาก อำนาจในการควบคุมก็สูงขึ้น (ธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2552)

ช่วงนั้นปี 2538 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเลย ผมมอง ว่ามันเป็นโอกาส อาจารย์ชวนผมไปทำงานที่สำนักงาน ให้เงินเดือนเดือนละแปดพันบาท ผมภูมิใจว่าทำงานได้ จุดที่เปลี่ยนคือตอนนั้นแม่ไม่เห็นด้วยให้ออกไปทำงานนอกบ้าน เป็นห่วงว่าใครจะช่วยเหลือช่วงกลางวัน แม่ต้องการเห็นผมอยู่ในสายตา ทำงานก็ไม่ว่าแต่ให้อยู่ที่บ้านคุยกับแม่ก็เหมือนทะเลาะกัน ผมบอกว่าแม่ไม่ได้อยู่กับเหตุตลอดนะ เหตุก็ต้องมีชีวิตของเหตุเองนะ...ช่วงนั้นมีความสุขกับการทำงาน การมียรายได้ ลืมเรื่องความพิการไปเลย เมื่อตอนผมเริ่มออกมาทำงานยังรู้สึกอายอยู่ แต่ผมเห็นว่าคนเริ่มมองข้าม ความพิการไป มาสนใจผลงาน ไม่มาแว้วสนใจดูมือไม้ ของผมแล้วว่าจะมีเครื่องช่วย ความพิการอะไร ผมจึงเริ่มมั่นใจมากขึ้นว่าความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรค ผมทำงานต่อมาเงินเดือนขึ้นมาสุดท้ายคือ 15,000 บาท ถ้าผมยังทำงานในบ้าน การแต่งตัวจะเหมือนเดิม ชีวิตจะเป็นแบบนอนดึกๆ ตื่นสายๆ บ่ายลงนอนเตียง อาทิตย์หนึ่งมีเสาร์-อาทิตย์ 7 วัน ไม่มีงานก็เล่นเกม ดูหนังดูละคร (ธีรยุทธ สุคนธวิทย์, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2552)

ฉันได้รับมอบหมายจากพี่ต่อให้ทำงานประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เมื่อก่อนฉันไปไหนจะมีคนมองด้วยความเวทนาหรือสงสารที่ฉันเป็นคนพิการ แต่คราวนี้ไม่ใช่แล้ว หากไปเจอคนที่เขารู้จักฉัน เขาจะให้เกียรติฉัน มองฉันในฐานะเป็นคนทำงาน เขาจะเรียก “คุณ” หรือให้เกียรติฉันมากขึ้น พอฉันทำงานจึงเกิดการยอมรับจากกลุ่มคนทั่วไปหรือ เครือข่ายภาคีต่างๆ ฉันทำงานร่วมกับภาคประชาชนกับสปสช .

(สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) แต่ก่อนที่จะเขาจะยอมรับ เราต้องแสดงผล
พลังให้เขาเห็นด้วย ช่วงเริ่มแรกผู้คนจะมองว่ามีคนพิการ 2 คนเข้ามาร่วมทำงานเรื่อง
หลักประกันสุขภาพ คือ คุณธีรยุทธกับฉัน ฉันไม่รู้เรื่องอะไรมากนัก จึงคิดกันสองคน
กับพีธีรยุทธว่าจะทำอย่างไรให้เขายอมรับ โดยไม่ได้มองแค่ความพิการ พวกเรา
อยากให้เขาช่วยเหลือคนพิการแต่ไม่อยากให้ตัดสิ้นใจแทนเราเสียหมด เราพร้อมที่จะ
ทำงานและเรียนรู้ (อาภาณี มิตรทอง, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

อย่างไรก็ดีสำหรับ ผู้ที่มีความพิการ “ระดับรุนแรง” บางคนเมื่อได้ประจักษ์แก่ตนแล้ว
ว่าความพิการไม่สามารถหายไปจากตัวเอง แต่ยังไม่มีความคิดไม่มีความคิดที่จะทำกิจกรรมอะไร
มากนักเพราะไม่เห็นว่าจะสามารถทำอะไรได้ **ลักษณะทางกายภาพของความบกพร่องทาง
อวัยวะร่างกาย สำหรับบางคน กลายเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่บุคคลดึงมาใช้ยืนยัน
ความรู้สึกไร้คุณค่า ไม่มีความสามารถ และตนเองเป็นภาระที่ต้องพึ่งพิงกับผู้อื่น การที่
บุคคลไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันซึ่งทั่วไปผู้คนเห็นว่าเป็นเรื่องง่ายได้ด้วยตัวเอง เป็น
หลักฐานที่ทำให้สมจริงกับการกล่าวว่า “ไม่สามารถ” และ “เป็นภาระ” ดังที่คนพิการ
กล่าวถึงความไม่สามารถของตนเองที่จะทำกิจวัตร ว่า “แค่หยิบน้ำดื่มด้วยตัวเอง ผมยังทำไม่ได้ ”
“ของอยู่ใกล้แค่นี้ ก็ยังหยิบเองไม่ได้ ” การใช้ชีวิตแต่ละวันจึงเป็นไปแบบ “อยู่ไปวันๆ” และใช้ชีวิต
อยู่ภายใต้วาทกรรมต่อความพิการเชิงลบ**

ความหมายของความพิการระดับรุนแรงถูกให้ความหมายเพื่อให้เข้าใจกันง่าย ๆ
ภายในสมาชิกกลุ่ม มคนพิการของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคือ ผู้ที่มีความพิการซึ่งไม่สามารถ
ประกอบกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเอง อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางอวัยวะในร่างกาย และ
ต้องการผู้ช่วยในการทำกิจกรรม ความรุนแรงของความพิการถูกอ้างอิงมาจากความสามารถใน
การทำกิจวัตรประจำวัน ซึ่งผู้ที่มีความพิการแตกต่างกันจะสามารถทำกิจกรรมได้ไม่เหมือนกัน เช่น
ผู้ที่มีความพิการจากการบาดเจ็บไขสันหลังในระดับ C4 มีภาวะอัมพาตของลำตัว และแขน ขาทั้ง
สองข้าง ต้องการผู้ช่วยในการทำกิจวัตรประจำวัน หากมีอุปกรณ์เครื่องช่วย ซึ่งควบคุมด้วยคาง
หรือปาก จะสามารถทำงาน บางอย่างได้ เช่น พิมพ์คอมพิวเตอร์ ผู้ที่มีความบาดเจ็บไขสันหลัง
ระดับ C5 สามารถขยับข้อไหล่และข้อศอกได้บางส่วน ถ้ามีอุปกรณ์ช่วย อาจสามารถรับประทานอาหาร
และแปรงฟันได้เอง ผู้ที่มีความบาดเจ็บไขสันหลังระดับ C6 สามารถขยับข้อไหล่และงอ
ข้อศอกได้เต็มที่ กระดกข้อมือขึ้นได้ สามารถรับประทานอาหารและแปรงฟันได้เอง ถ้าใช้อุปกรณ์
ช่วยอาจพลิกตัวเองบนเตียงได้ บางรายสามารถลุกนั่งเองได้ ผู้ที่มีความบาดเจ็บไขสันหลังระดับ
C7 สามารถเหยียดแขนได้ดีจากการทำงานของกล้ามเนื้อ สามารถลุกขึ้นนั่งได้เอง โดยใช้แขน

ยันพื้น สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองขึ้น-ลงเก้าอี้ขึ้นได้ และเคลื่อนที่เก้าอี้ขึ้นเองได้ไกลพอสมควร ผู้ที่มีความบาดเจ็บไขสันหลังระดับ T1 สามารถใช้แขนและมือได้เต็มที่ ทำกิจกรรมประจำวันได้เองเกือบทุกอย่าง ยกเว้นการสวมกางเกง สวมบัสสวาระและล้างอุจจาระได้ เคลื่อนที่ด้วย เก้าอี้เข็น (ศูนย์พระมหาไถ่เพื่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ, เอกสารอัดสำเนา, ม.ป.ป.)

กิตติชัย มีความพิการจากบาดเจ็บไขสันหลังระดับ C4 เขายอมรับว่าเคยมีความคิดคล้ายกับองอาจ ซึ่งมีความพิการจาก บาดเจ็บไขสันหลัง ระดับ C4-5 ว่าผู้ที่มีความพิการระดับรุนแรงไม่สามารถทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ได้ แม้เขาจะได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ ว่าคนพิการสามารถประกอบอาชีพได้แต่ไม่เชื่อว่าความพิการระดับรุนแรง แบบเขาจะสามารถทำได้ ทั้งสองคนใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตภายหลังจากมีความพิการอยู่ภายในบ้านมากกว่า 10 ปี

ผมเคยคิดว่าผมเป็นคนพิการรุนแรง ตัวเองไม่มีอะไร อยู่กับบ้าน รอวันตาย ความรู้สึกมันแย่น่าเบื่อ ยิ่งช่วง 3-4 ปีแรก อยู่บนเตียงเข้านอนเย็น เข้าตื่นขึ้นมา รอ พ่อแม่มาเช็ดตัว เสร็จแล้ว ฟังวิทยุ ดูทีวี ตกเย็นรอน้องสาวกลับบ้าน จะได้มีเพื่อนคุย แม่ก็เช็ดตัวให้ 2-3 วัน ซบถ่ายครั้งหนึ่ง ทำซ้ำซากอยู่แค่นี้ไม่มีอะไร ตอนที่ทำอะไรไม่ได้ พยายามอยู่ไปวันๆ ดูหนังฟังเพลง เล่นอินเทอร์เน็ต ผมพูดเองเลยว่าคนพิการรุนแรงอย่างผมทำอะไรไม่ได้หรอกแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์ คิดไม่ออกเลยว่าจะทำอะไรได้ เมื่อก่อนใช้คำว่า ตัวเองไม่เห็นคุณค่า ไม่มีเพื่อน ไม่ทำบัตรใดๆ ไม่มีอะไร ไม่มีตัวตน เขาไปเล่าให้คนอื่นฟัง ว่าเมื่อ 16 ปี ก่อนเหมือนคนตาย แล้ว (กิตติชัย เนตรวิศาลวนิช , สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

ในช่วงเริ่มมีความพิการเกิดขึ้น ผมรู้สึกว่าสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ชีวิตไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ต้องตกเป็นภาระ ผมจะอยู่ได้อย่างไร รู้สึกว่าชีวิตหมดสิ้นทุกสิ่ง ทุกอย่างแล้ว คิดไม่ออกว่าจะทำอะไรอีกต่อไป ผมจึงคิดที่จะอยู่กับตัวเองภายในบ้าน ถ้าผมไม่เจ็บไม่ป่วยก็จะไม่ไปโรงพยาบาล ผมรู้สึกว่าความพิการมันแย่มาก มันไม่น่ามาเกิดกับตัวผมเลย มันทำให้ผมไม่เป็นตัวของตัวเองอีกแล้ว ผมเคยเห็นคนพิการในสื่อต่างๆ ว่ามีความสามารถ มีอาชีพ ทำอะไรได้ แต่ผมก็บอกกับตัวเองว่าเขาพิการนิดเดียว แขนขาด ขาขาด ก็เลยทำได้ แต่ว่าถ้าขนาดพิการมากอย่างผม ไม่มีใครทำได้หรอก (องอาจ แก่นทอง, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

กรณีของธีรยุทธและธีรวัฒน์ ซึ่งมีความพิการระดับรุนแรง แต่มีวิถีการใช้ชีวิต ภายนอกบ้านที่ต่างจากกิตติชัยและองอาจ จุดสนใจประการหนึ่งที่อาจ มีผลสร้างความแตกต่าง คือทั้งธีรยุทธและธีรวัฒน์ได้มีโอกาสพบและ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนพิการ ที่สามารถ ใช้ชีวิตร่วมกับความพิการได้อย่างมีความสุข รวมทั้งเข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้นำกลุ่มคน พิการในองค์กรของคนพิการ ทำให้เกิดสำนึกใหม่เกี่ยวกับความพิการในเชิงบวกและ เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการในด้านที่ตนต้องการมากขึ้น

ธีรวัฒน์เล่าว่าการได้พูดคุยกับรุ่นพี่ร่วมสถาบันการศึกษาซึ่งประสบอุบัติเหตุจากการ เล่นรักบี้เหมือนกันตอนอยู่รักษาตัวในโรงพยาบาล ธีรวัฒน์เปรียบ เที่ยบการพูดคุยกับรุ่นพี่คน พิการด้วยกันกับกระบวนการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนว่ามีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าแค่ การผ่อนคลายอารมณ์ แต่ทำให้ได้เรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตต่อไปข้างหน้า “ได้ผลมากกว่า เพียงการผ่อนคลายอารมณ์ มันทำให้คนพิการได้เป้าหมายชีวิต ได้ แนวทางชีวิต ” ธีรวัฒน์เกิด ภาพลักษณ์แบบใหม่ของการดำเนินชีวิตร่วมกับความพิการและเกิดแรงบันดาลใจจากสำนึกใหม่ ต่อความพิการว่าความพิการไม่ได้หมายถึงความสูญเสียทุกอย่างในชีวิต ปัญหาที่กีดกั้วมี ทางออกและ สามารถมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ สามารถนำไปสู่ ความสำเร็จตามความต้องการ ที่เป็น เป้าหมายของ ชีวิตได้ นอกจากนี้ ธีรวัฒน์ได้ ติดต่อกับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับนายพิพัฒน์ ประสาทสุวรรณ สมาชิกหนึ่งใน ผู้นำร่วมก่อตั้งสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย และนั่นเองเป็น จุดเริ่มต้นให้เข้ามาทำงานการเคลื่อนไหวด้านสิทธิกับกลุ่มคนพิการ และต่อมาเป็นผู้จัดตั้งสมาคม คนพิการทุกประเภทจังหวัดนครปฐม เมื่อ พ.ศ.2539

ธีรยุทธได้มีโอกาสทำงานในองค์กรของคนพิการ ในตำแหน่งผู้จัดการ มูลนิธิไทยวีล ใน ปี 2543 โดยมีอาจารย์ณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ อดีตวุฒิสมาชิก ดำรงตำแหน่งเป็นประธานมูลนิธิไทย วีลขณะนั้น ธีรยุทธได้เรียนรู้เกี่ยว กับการทำงานกิจกรรมสิทธิคนพิการไปพร้อมกับ งานด้าน การ บริหารงานมูลนิธิ ซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ แก้อั้วเซ็นคนพิการให้แก่หน่วยงาน และบุคคลที่มีความต้องการ ธีรยุทธได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นตัวแทนองค์กรเข้าร่วมในกิจกรรมกับ หน่วยงานราชการ พบปะเพื่อนคนพิการ และสัมผัสความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันในกลุ่มของคนพิการ ธีร ยุทธถูกทาบทามให้เข้าร่วมเป็นกรรมการและต่อมาได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมคนพิการจังหวัด นนทบุรี เมื่อ พ.ศ.2550

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสัมผัสกับความเป็นจริงของเพื่อนคนพิการที่ สามารถทำงาน ทำกิจกรรมที่มีคุณค่า ทั้งในระดับส่วนตัวและส่วนรวมกระตุ้นให้บุคคลหันเข้าไป ทบทวนตนเองและสร้างสำนึกใหม่ของความเชื่อมั่นในความสามารถของคนพิการ บุคคลเริ่มก่อ

ตัวความคิดความเชื่อแบบใหม่ต่อเรื่องความพิการ ค่อย ๆ ถอนความคิดออกจากอิทธิพลของวาทกรรมของการไร้ความสามารถและการพึ่งพา

การขับเคี่ยวกับวาทกรรมไร้ความสามารถและเป็นภาระ : อำนาจในการกำหนดชีวิตตนเองของพิการ

รูปแบบที่สาม บุคคลยอมรับอัตลักษณ์ความพิการในเชิงบวก และขยายตัวออกสู่การประกาศตัวตนในสาธารณะ : บุคคลที่มีการให้ความหมาย ความพิการของตนเองในเชิงบวก โดยทั่วไป เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เข้าร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มช่วยเหลือกันเองของคนพิการ ได้สัมผัสกับกลุ่มคนพิการที่ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขหรือเรียกว่าคนพิการต้นแบบ (Disabled role model) และตนเองเริ่มทดลองทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตที่ไม่ เคยคิดว่าจะทำได้มาก่อนเป็นระยะเวลาหนึ่งจนได้ผลลัพธ์ที่ดี ประจักษ์แก่ตัวเอง บุคคลค้นพบหนทางใหม่ในการสร้างสัมพันธ์กับคนรอบข้างในการร้องขอหรือการรับความช่วยเหลือ อันทำให้บุคคลตระหนักว่าตนเองมีความสามารถทำกิจกรรมที่สร้างผลผลิตและมีประโยชน์ ต่อตัวเองและคนในสังคมได้โดยความพิการมิได้เป็นอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ของชีวิต บุคคล เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนคนพิการ รับเอาความหมายความพิการแบบใหม่จากปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระหรือแนวคิดความพิการเชิงสังคมเข้าไปในตัวตน ดังเช่น เรื่องสิทธิคนพิการ บุคคลมีความมั่นใจในตัวเองในการดำรงชีวิตร่วมกับความพิการ แสดงออกความเป็นตัวตนอย่างเต็มที่ ไม่คิดว่าความพิการที่ปรากฏเป็นเรื่องน่าอับอาย หรือต้องการการรอคอยพึ่งพิง บุคคลสามารถเล่าเรื่องวิถีชีวิตของตนเองกับความพิการในสาธารณะได้อย่างมั่นใจ บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม มีการปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไปในวงกว้าง ไม่สนใจว่าใครจะมีความคิดอย่างไรต่อความพิการของตนเอง

การให้ความหมายต่อความพิการในรูปแบบที่สามนี้เป็นสิ่งที่นักวิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจอย่างยิ่ง สำหรับคนพิการบางคนอาจแยกไม่ออกว่ามีอัตลักษณ์อยู่ในรูปแบบที่สองหรือสามเนื่องจากอาจมีบางส่วนซ้อนทับกัน ดังกรณี ธีร์วัฒน์และธีรยุทธซึ่งโดยทั่วไปเห็นว่าสามารถจัดการกับการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการ ได้อย่างดีโดยออกไปใช้ชีวิตในสาธารณะ ประกอบอาชีพและเป็นผู้นำองค์กรของคนพิการ หากในการศึกษา พบว่าทั้งสองคนสามารถพัฒนาความคิดต่อความพิการแบบใหม่ขึ้นมาและรู้สึกมีพลังอำนาจในการใช้ชีวิตขึ้นไปอีกระดับหนึ่งได้ สำหรับกรณีผู้ที่เข้าร่วมในการศึกษาซึ่งทำกิจกรรมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการและกิจกรรมของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ แทบทุกคน พัฒนาอัตลักษณ์ความพิการในรูปแบบที่สามขึ้นมาในช่วงระยะเวลาที่เข้าร่วมในกิจกรรมการดำรงชีวิตอิสระอย่างชัดเจน

จุดสำคัญอยู่ที่ การเกิดสำนึก ภายในของบุคคล ที่มีต่อเรื่อง ความพิการในเชิงบวก การแสดงออกความเป็นตัวตนอย่างเต็ม ที่ การสามารถเล่าเรื่องวิถีชีวิตตนเองต่อสาธารณชน

การเล่าเรื่องเป็นกระบวนการแสดงอัตลักษณ์ซึ่งบุคคลต้องอาศัย ความเชื่อมั่นในตัวเองในการที่จะกระทำได้ ตามแนวคิดของสจ๊วต ฮอลล์ การเล่าเรื่อง (Story telling) เป็นกระบวนการผลิตซ้ำตัวตนในชีวิตประจำวัน เป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงอัตลักษณ์ของตนเองออกมาในสาธารณชน กระบวนการสร้างปัจเจกภาพทำงานในหลายระดับ ผู้เล่าต้องต่อรองกับความทรงจำและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและสถานการณ์ที่แวดล้อม ในขณะนั้นๆ **การที่บุคคลสามารถเล่าเรื่องของตนเองได้ต้องสามารถจัดการกับความคิดและมีความมั่นใจในตัวเอง พร้อมทั้งจะแสดงภาพลักษณ์ของตนเองต่อผู้อื่นได้** อาภาณีกล่าวถึงการเล่าเรื่องตนเองเมื่อมีคนมาสอบถามเกี่ยวกับความพิการของตนเองว่า หากคนมาถามเกี่ยวกับความพิการของตนเองในช่วงที่เพิ่งเริ่มเข้าร่วมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระ เธอยังไม่ อายากพูดทั้งหมด เพราะยังไม่มี ความมั่นใจเต็มที่

ตอนที่เข้าร่วมโครงการฉันยังไม่คิดว่าตัวเองจะออกไปสังคมภายนอกได้อย่างไร จะกล้าตัดสินใจอะไร ความมั่นใจหายไปหมดตั้งแต่ฉันถูกรถชนแล้ว ตอนอยู่ที่บ้านฉันต้องเชื่อฟังคนอื่น ไม่สามารถตัดสินใจเลือกได้ พอเข้าสู่กิจกรรมตามกระบวนการของไอแอลได้ 1 ปี ฉันเริ่มมีการพัฒนาศักยภาพ หากคนมาถามเกี่ยวกับความพิการของตนเองในช่วงปีแรกที่เข้าร่วมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระ เธอสามารถพูดได้แต่ยังไม่อยากพูดทั้งหมด เพราะความมั่นใจยังไม่ได้เต็มร้อย เปอร์เซ็นต์ (อาภาณี มิตรทอง, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

การพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการในรูปแบบที่สาม เป็นการที่บุคคลสร้างความหมายต่อความพิการของตนเองขึ้นมาใหม่ในเชิงบวก ซึ่งบุคคลนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับความพิการได้อย่างมีพลังและมีความสุข การสร้างความหมาย เชิงบวกขึ้นใหม่นี้มีนัยยะของ การรื้อสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความพิการ เจริญเติบโตที่บุคคลถูกขับเคลื่อนชีวิตโดยไม่รู้ตัว ออกไป **การสร้าง ความหมายใหม่มีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายทันที สำหรับบางคนแล้วเขาเห็นแต่ความไม่พึงปรารถนาจาก ความพิการที่เกิดขึ้น และไม่อาจจินตนาการถึงความคิดเชิงบวกต่อความ พิการได้เลย** ในการศึกษาครั้งนี้ปรากฏพบว่าบุคคลได้อาศัยสถานการณ์เฉพาะ (Context) ที่เอื้อ

ให้เกิดการเลือก นิยาม ความพิการของตนเอง ดังสถานการณ์ คือ การเรียนรู้จากกระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ ความคิดต่อเรื่องร่างกาย รวมทั้งความศรัทธาและวิถีปฏิบัติทางศาสนา

การเรียนรู้จากกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ เป็นบริบทที่จัดให้เกิดพื้นที่แก่คนพิการในการพัฒนา มุมมองต่อความพิการและสำนึกต่อคุณค่าตัวเองของบุคคลไปในเชิงบวก โดยบุคคลจะเรียนรู้ ความหมายต่อความพิการเชิงสังคม ซึ่งกล่าวถึงความพิการว่าเกิดขึ้นจากปัญหาในสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม แทนการตำหนิโทษความพิการว่าทำให้บุคคลไร้ความสามารถ เป็นความสูญเสีย หรือความโชคร้ายของบุคคล รวมทั้งการตระหนักถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง ทั้งนี้ผ่านการทำ กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน การฝึกทักษะ การดำรงชีวิตอิสระ การพิทักษ์สิทธิ และการบริหารศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ (รายละเอียดของ กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระจะได้กล่าวในบทต่อไป) กระบวนการมุ่งที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม

กระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ ถูกออกแบบให้เป็นปฏิบัติการวาทกรรมชิ้นใหม่ ซึ่งเป็นขั้นที่กลุ่มคนพิการสร้างสรรค์ขึ้นเอง เพื่อขับเคลื่อนวาทกรรม ของความเวทนาและไร้ความสามารถ กลุ่มคนพิการเป็นผู้ถ่ายทอดจิตสำนึกแห่งความเป็นอิสระ ให้แก่กัน โดยเน้น ให้ ความสำ คัญกับเรื่องของการคิด ตัดสินใจและควบคุมวิถีชีวิตของตนเอง ของคนพิการ ประสบการณ์ชีวิตของคนพิการระดับรุนแรงส่วนใหญ่จะได้รับความคาดหวังต่ำจากคนรอบข้าง และคนในสังคม เห็นว่าไร้ความสามารถในการทำกิจกรรมที่สร้างผลผลิตได้ สิ่งที่คนพิการมักไม่ได้ ทำคือ การเลือกและตัดสินใจด้วยตัวเอง เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลตัดสินใจ และกระทำกิจกรรม แทน นานวันเข้าคนพิการเองก็ไม่สนใจว่าการเลือกจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของตนเอง คน พิการเสมือนไม่มีตัวตนของตนเอง

สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระทำให้บุคคลพิการมีข้อ คำถามต่อความหมายของความพิการแบบเดิมที่ว่าความพิการเป็นการไร้ความสามารถและเห็นว่า ไม่เป็นจริง คนในสังคมเป็นคนที่บอกว่าคนพิการไม่มีความสามารถและเป็นภาระ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคนพิการยังมีความสามารถที่จะทำสิ่งที่มีความหมายได้

ผู้ผ่านการฝึกอบรมและเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมการดำรงชีวิตอิสระทุกคน ได้แก่ กิตติชัย ธนาชัย นรินทร์ ปรานี สรพงษ์ สันติ เอก องอาจ อธิพันธ์ อรุณวดี อาภาณี และอำพล ได้ เรียนรู้ความหมายของความพิการแบบใหม่และมีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน เกี่ยวกับ

ทัศนคติและสภาพแวดล้อมในสังคมที่มีต่อความพิการ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของอำพล และการเล่าวิเคราะห์ทัศนคติของคนในครอบครัวของอิพันธ์ที่ว่า

ผมเห็นด้วยกับไอแอลที่พูดถึงเรื่องความพิการ เมื่อก่อนไม่รู้ไม่เข้าใจด้วยซ้ำว่าความพิการคืออะไร ตอนนี้ได้รู้ว่าสภาพแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องกับความพิการ และสังคมที่อยู่รอบตัวของคน พิการ สังคมเป็นตัวดีเหมือนกันที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของคนพิการ ยกตัวอย่างคนพิการ แม้พิการรุนแรงแต่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ผมว่าเขาจะใช้ชีวิตได้อย่างสบาย เพราะว่าสภาพแวดล้อมมันเอื้อ แต่กลับกัน หากคนพิการไม่มาก แต่สังคมไม่ดีเลย ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุน คอยแต่ปิดกั้น ไม่ให้โอกาสเลย คนพิการคนนั้นก็หนักกว่าเดิม เป็นความจริงเลยกับสภาพแบบนั้น (อำพล เพิกแย้ม, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2552)

อิพันธ์ มีอาการสมองพิการตั้งแต่กำเนิด เติบโตขึ้นมาในบ้านของแม่ ยายคอยดูแล เมื่อแม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัดเป็นเวลานาน เมื่อแม่และยายเสียชีวิต พ่อรับเขามาดูแล อาศัยอยู่ในบ้านที่ล้อมรอบด้วยเครือญาติของพ่อที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกัน อิพันธ์เล่าวิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตตัวเองว่าตอนที่เขาอยู่กับยาย เขาไม่รู้ว่าความพิการคืออะไร ยายจะช่วยในการทำกิจกรรมทุกอย่าง แปรงฟัน ทานอาหาร ลู กหลานหรือคนในชุมชนไม่เคยมองว่าตัวของเขาเป็นอย่างไร มีคนบอกว่าสงสาร แต่ด้วยความเป็นเด็ก เขาไม่รู้ว่าสงสารหมายความว่าอะไร เขาเล่นกับเพื่อนเด็กๆ ด้วยกันได้อย่างสนุกสนาน เพื่อนมาช่วยเข็นรถเข็นจากที่บ้าน จนกระทั่งย้ายมาอยู่กับพ่อ เขารู้สึกว่าเขามีความพิการ “ทัศนคติตั้งแต่ของพ่อ ลุง อา เขาไม่เคยเห็นความพิการ ของผมตั้งแต่เด็ก ผมย้ายมาอยู่ตอนอายุ 13 ปี เขายังรับไม่ได้ เขารู้สึกว่าผมเป็นภาระ ทำไมญาติฝั่งแม่และยาย เขาไม่คิด นั่นก็เพราะเขาเลี้ยงเรามา ตั้งแต่เล็ก มีความเคยชิน ” (อิพันธ์ ว่องไว , สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

แม้ธีรยุทธจะใช้ชีวิตร่วมกับความพิการจนสามารถค้นหาวิธีการจัดการกับสภาพแวดล้อมได้ ออกไปทำงานนอกบ้านและเป็นผู้นำองค์กรของคนพิการ แต่ในการปฏิบัติส่วนตัวโดยเฉพาะในครอบครัว เขาจะรู้สึกเกรงใจที่แม่มาทำหน้าที่ผู้ดูแลให้แก่เขา การเข้าร่วมในกระบวนการดำรงชีวิตอิสระได้เน้นย้ำในเรื่อง วิธีคิดและการควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเอง ธีรยุทธเริ่มที่จะเลือกและตัดสินใจทำตามที่ใจปรารถนา โดยมีวิธีที่ยังคง รักษาความสัมพันธ์ที่ดี

ระหว่างคนรอบข้างในครอบครัวไว้ได้ และได้บทสรุปกับตัวเองว่าความพิการไม่ใช่ข้อยกเว้นในการทำสิ่งต่างๆ

อย่างกรณีเลือกเสื้อ เมื่อก่อนแม่จะจัดเสื้อตามวัน วันจันทร์สีเหลือง วันอังคารสีชมพู ผมไม่เคยเลือกเสื้อ ใส่เลย จะเป็นแบบนี้โดยผมไม่รู้ตัว แม่ดูแลผมมาตลอด เมื่อผมได้มาร่วมในงานไอแอล ผมเริ่มเลือก เริ่มตัดสินใจ ผมคิดว่าตัวของผมเปลี่ยน แต่ตอนนั้นไม่รู้ตัวเอง บางสิ่งบางอย่างรู้สึกสะใจ สมมติว่าวันนี้มีเงิน วันนี้อยากทานข้าวนอกบ้าน ฝนตกฟ้าร้อง ไม่มีคน คือมันมีอุปสรรคเยอะ ไม่สมควรจะออก แต่เราต้องคิดที่จะออก คือเราไปทำมัน แล้วมันสำเร็จ มันรู้สึกเป็นความภูมิใจ สะใจที่เราทำได้ เหมือนกับเราไม่ต้องติดอยู่กับคนโน้นคนนี้ ภรรยาจะเป็นผู้ช่วยไปไหนมาไหนด้วยกัน ปัจจุบันนี้ถ้าจะไม่ไปที่ไหนก็ไม่ไปเพราะคนโน้นคนนี้พูด แต่เพราะผมตัดสินใจว่าจะไม่ไป มันอยู่ที่ใจของเรามากกว่าไม่ใช่เกี่ยวกับความพิการ ความพิการไม่ใช่ข้ออ้าง (ธีรยุทธ สุขธนวิทย์, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2552)

ธีรวัฒน์ เป็นผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องการพิทักษ์สิทธิคนพิการโดยก่อตั้งสมาคมคนพิการทุกประเภทจังหวัดนครปฐมตั้งแต่พ .ศ.2538 เป็นต้นมา แม้เขาและสมาชิกกลุ่มทำกิจกรรมรณรงค์เรื่องการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการในที่สาธารณะ แต่ภายในบ้านของเขาเองยังไม่ได้มีการจัดทำสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยสำหรับตัวเอง การเป็นคณะทำงานของโครงการการดำรงชีวิตอิสระทำให้ธีรวัฒน์มีโอกาสได้พบปะกับเพื่อนวิทยากรจากประเทศญี่ปุ่น และมาเยี่ยมเขาที่บ้าน และเขาไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น หลังจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้น เขาได้ทบทวนเข้ามา ถึงความคิดภายในตนเอง เกิดความตระหนักถึงบางเรื่องที่เขาละเลย ยังไม่สนใจที่จะจัดการในชีวิต เขา ทำทางลาดหน้าบ้านของตัวเองจากที่เมื่อก่อนไม่เคยทำเพื่อเอื้อต่อการใช้รถเข็นของตนเอง และจัดการกับความคิดเรื่องความพิการที่กดทับจิตใจเขาในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว จากที่เขาที่มีความคิดต้องอดทนกับคนในครอบครัวเพราะต้องการพึ่งพาให้ครอบครัวช่วยเหลือ มาเป็นความกล้าหาญที่จะพึ่งพาตนเองเต็มที่ รู้จักวิธีจัดการในการช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันทำให้เขาตัดสินใจที่จะมีครอบครัวของตัวเองอีกครั้งด้วยความรู้สึกที่ตระหนักรู้ ในตัวเอง แทนการต้องการให้ภรรยาช่วยเหลือเพราะสงสารเห็นใจ

สำหรับคนทั่วไปเมื่อดูจากสภาพร่างกาย อาจจะบอกว่าผมมีความพิการระดับรุนแรง แต่ตอนนี้ผมรู้สึกว่าคุณเองพิการไม่มากและยังมีความคิดที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ เมื่อก่อนคิดว่าเราพิการมาก ควรได้รับความช่วยเหลือ จากคนอื่นมากกว่านี้ เมื่อก่อน รู้สึกต้องอดทนกับคนในครอบครัว แต่ปัจจุบันกล้าเสี่ยงมากขึ้น มุมมองเกี่ยวกับ ความพิการเปลี่ยนไปมาก เหมือนกับที่น้อง ๆ สมาชิกศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ บอก ว่าความพิการเป็นบุคลิกหนึ่ง สามารถมีชีวิตที่มีความสุขได้ ถ้า ไม่อย่างนั้นก็ไม่กล้ามีชีวิตครอบครัวอีกครั้ง เมื่อ ผมมีครอบครัวครั้งแรก ผมมีความพิการแล้ว แต่ มันมีความแตกต่างกันกับตอนนี้ เมื่อก่อนนั้นยังมีความคิดสงสารตัวเอง อยากรับความช่วยเหลือ ให้อภรรยาช่วย ตอนนี้มีชีวิตครอบครัว โดยต้องการให้อภรรยาช่วยทำงาน แต่ไม่ต้องกา รให้เขามาช่วยเพราะต้องการความสงสารเหมือน เมื่อก่อน รู้สึกทรมาน ในตัวเองมากกว่า (ธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์ , สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2551)

เอก เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่บอกเล่าอย่างมีพลังถึงการที่เขาได้คำตอบสำหรับโจทย์การ ค้นหาความหมายของความเป็นตัวตนของตนเอง และค่อยๆ พัฒนาความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตที่มีความสุขกับความพิการ เอกมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการใช้ชีวิตมากเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเริ่มต้น เข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระเมื่อ 7 ปีก่อน ความตึงเครียดภายในบ้านอันเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับมารดาทำให้เขาจะออกจากบ้าน เข้าร่วมโครงการนำร่องการดำรงชีวิต อิสระหลายครั้ง แต่การที่ยังนำตัวเองเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่องแม้มีความยากลำบากใจทำให้ได้ผลคุ้มค่า เอกเป็นผู้จัดการศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดนครปฐม ระหว่างปี 2550-2551 การทำงานทำให้เขาพัฒนาความนึกคิดและวุฒิ ภาวะ เขามีความสุขกับชีวิต มี เครื่องมือที่จะจัดการกับความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว หรือสถานการณ์รอบตัวได้ในระดับที่ตน พึงพอใจ

ไอแอลมีส่วนตอบโจทย์ผมได้ ความเป็นคนมันกลับมา ตัวตนของผมกลับมา ความเป็นตัวตนคือความเป็น 'เอก' ในทุกวันนี้ ที่ใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไป แม้จะพิการนั่ง วีลแชร์ ผมก็มีความสุข...จากงานที่ผมทำที่ศูนย์ไอแอลทุกวัน ผมเห็นว่ามันจริง ความ เป็นอิสระเป็นพื้นฐาน คำว่าอิสระมันไม่ได้เพิ่งเริ่มเกิดเมื่อเราเข้ามาไอแอล แต่มันอยู่ในตัวเรามาตั้งแต่เกิด พอพิการมันทำให้อิสระเราหายไปเท่านั้นเอง แต่ว่าไม่ได้หายไป

เลย บางอย่างโดนซ่อนเอาไว้ด้วยคำว่าพิการ ที่สังคมทั่วไปบอกว่าทำอะไรไม่ได้ นำ
 สงสาร ภาวะ มันมาปิดบังคำว่าอิสระเอาไว้ เมื่อเรามีสติ แล้วค่อยๆ เชื้อออกไปทีละ
 อย่างๆ มันก็อยู่ในตัวเราแหละ ไอแอลบอกเราว่า ไม่มีใครหยิบ ความอิสระมาวางให้
 ตัวเราอิสระมาจากตัวเราที่ สร้างมันขึ้นมาเอง ค่อยๆ สร้างความเชื่อมั่นขึ้นมา (เอก
 สวัสดิ์จิ, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

ความคิดต่อเรื่องร่างกาย (Body)

ความพิการนอกจากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของข้อกำหนดสร้าง ความหมายจาก
 สถาบันทางสังคมโดยจัดกลุ่มตั้งชื่อแบ่งแยกว่าเป็นกลุ่มคนพิการแล้ว ความพิการก็เกี่ยวข้องกับ
 เรื่องของร่างกายซึ่งสัมผัสจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย คนพิการอาจต้องใช้ชีวิตร่วมกับความ
 เจ็บปวดที่เกิดจากความบกพร่องของอวัยวะร่างกาย หรือคนพิการไม่สามารถทำกิจกรรมบางอย่าง
 เหมือนกับบุคคลทั่วไปเนื่องจากความบกพร่องของร่างกาย เช่น คน ตาบอดไม่สามารถอ่านหนังสือ
 โดยใช้สายตาได้ แต่ต้องใช้มือคลำอักษรเบรลล์ คนที่ขาอ่อนแรงต้องใช้มือช่วยเข็นรถ คนที่มี
 อ่อนแรง หยิบจับสิ่งของไม่ได้ ต้องใช้ปากในการหยิบจับสิ่งของแทน

จากมโนทัศน์เรื่องร่างกาย (Body) ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่เห็นว่าร่างกายเป็น
 แฉกเชื่อมต่อการกำหนดกันและกันระหว่างสภาพแวดล้อมทางวัตถุและการเลือกของปัจเจก
 พื้นที่ของร่างกายเป็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันที่เปิดโอกาสให้มนุษย์แสดงความเป็นตัวเอง
 ออกมา ในแง่ความสัมพันธ์กับโลกภายนอกปัจเจก โลกภายนอกซึมซับเข้ามาในร่างกาย มีส่วน
 สร้างชีวิตให้ร่างกาย กั้นที่สามารถถูกจัดการเปลี่ยนแปลงโดยร่าง การเปลี่ยนแปลงโลก ร่างนี้ก็
 เปลี่ยนแปลงตนเองไปด้วย โอลเช่นศึกษาเปรียบเทียบ การเจ็บปวดทางกายภาพเล็กๆ น้อยๆ เช่น
 ปวดหลัง ปวดท้อง ปวดศีรษะ ถ้าเกิดขึ้นบ่อยๆ มันสามารถทำให้เกิดความกลัวและสามารถ
 เปลี่ยนแปลงจินตนาการเกี่ยวกับตนเองอย่างได้ ประสบการณ์ทางร่างกายจึงเป็นข้อมูลให้ปัจเจก
 ได้ขบคิดและตอบโต้กับสภาพแวดล้อมของเขาได้ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล , 2546, น. 106-107)
 มโนทัศน์ร่างกายอาจช่วยให้เข้าใจถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความคิดอันผูกโยงกับร่างกายของคนพิการ
 ได้

ประเด็นที่สังเกตได้ประเด็นหนึ่งจากบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความ
 บกพร่องทางอวัยวะร่างกายคือ **บุคคลที่มีความคิดเชิงบวกต่อความพิการนั้น จะเป็นผู้ที่
 สามารถจัดการกับความคิดที่มีต่อเรื่องร่างกาย (Body) ของตนเองได้ในเชิงบวกด้วย** หาก
 เขายังจัดการในเรื่องความคิดต่อร่างกายไม่ได้ ความรู้สึกเลวลงเสีย ไม่น่าสนใจในการใช้ชีวิตที่มี

ความพึงพอใจต่อความพิการของตัวเองจะกลับเข้ามาจู่โจม เป็นระยะ ก่อให้เกิดความเครียดหรือกล่าวโทษความพิการของตน การจัดการกับเรื่องร่างกายมีทั้งในเรื่องกายภาพ เช่น เรื่องการขับถ่าย และทั้งการจัดการทางความคิดเกี่ยวกับเรื่องร่างกาย บุคคลสร้างการให้ความหมาย ขึ้นมาใหม่ ต่อการกระทำที่มีความสัมพันธ์กับร่างกาย ดังเช่น การให้ความหมายเรื่อง การยอมรับความพิการ การเป็นภาระ ความทุกข์อันเนื่องมาจากความพิการ

สิ่งที่อาจหยุดยั้งความคิดเชิงบวกต่อความพิการของตนเองที่สำคัญประการ หนึ่งของผู้ที่มีความบกพร่องทางอวัยวะทางกาย คือเรื่องร่างกาย โดยเฉพาะผู้ที่มีความบกพร่องของอวัยวะ ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้ หากไม่มีอุปกรณ์เครื่องช่วย การไม่สามารถควบคุมร่างกายให้กิจกรรมต่างๆ ที่คนทั่วไปเห็นว่าเล็กน้อยทำได้โดยง่ายนี้ทำให้บุคคลพิการเกิดความรู้สึกดั่งเงาไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง หรือเห็นว่าตนเองเป็นภาระต้องพึ่งพิงผู้อื่น

หากพิจารณาจากแนวคิดชีวะอำนาจ ร่างกายของคนพิการที่มีลักษณะไม่เหมือนกับคนทั่วไปและคนในสังคมจัดให้อยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า “คนป่วย” ความคิดที่เชื่อมโยง กับร่างกายนี้เสมือนเป็นอำนาจจากสังคมที่กระทำต่อร่างกาย ดังเช่น การจัดระเบียบให้ร่างกายของคนพิการอยู่ได้ในบางพื้นที่เท่านั้น เช่น คนป่วยต้องอยู่ภายในบ้านหรือสถานบำบัด อันเนื่องมาจากร่างกายเป็นข้อจำกัดในการกระทำที่ จะให้ผลลัพธ์ที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ หากบุคคลพิการก้าวข้ามอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับร่างกายได้ ก็เท่ากับเขาได้สร้างโลกใหม่ที่ปลดปล่อยตัวเอง เป็นอิสระจากอำนาจที่สังคมกำหนดไว้

ร่างกายของอัครพลมีความบกพร่องในการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ แขนขาเกร็ง เปล่งเสียงพูดได้ไม่ชัดเจน การควบคุมการเคลื่อนไหว ของแขนขาไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถหยิบจับสิ่งของบางอย่างด้วยตัวเอง ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตนเองได้ สิ่งเหล่านี้แทบทำให้เขาไม่สามารถจินตนาการภาพที่ตนเองจะมีความสามารถ ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ทัดเทียมกับคนที่ไม่มีความพิการ หรือผู้ที่มีความพิการในระดับไม่รุนแรง ตนเองเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การที่ไม่สามารถบังคับร่างกายให้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเองจะถูกเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องของการเป็นภาระ ครั้นเมื่อบุคคลแยกเรื่องของร่างกายออกจากความรู้สึกเป็นภาระ บุคคลจะสามารถมีความคิดเชิงบวกต่อความพิการได้ ดังอัครพลที่กล่าวว่าการที่เขาได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้แสดงว่าเขาไม่ได้เป็นภาระทั้งหมด

ผมคิดว่าตัวผมไม่เป็นภาระร้อยเปอร์เซ็นต์ ผมยังให้ความคิดความเห็นกับคนอื่น
ตอบแทนสังคม สังคมช่วยผม ผมก็ช่วยสังคม ถ้าสังคมทำให้คนพิการอยู่ได้ ผมก็อยู่
ได้ ถ้าสังคมไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือช่วยเหลือ ถนนหนทางที่ดี

บริการขนส่งสาธารณะที่รถเข็นขึ้นได้เอง เพื่อให้เราเดินทางไปได้หรือทำกิจกรรมได้เอง ลีๆ แล้วผมยังคิดว่าผมอยากจะหายจากความพิการ บางคนมีข้ออ่อนแรงแต่เขายังสามารถหยิบช้อนขึ้นมาทานอาหารเองได้ แต่สำหรับตัวผมต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นทั้งหมด ผมจะกินน้ำ ยังกินเองไม่ได้ ต้องให้คนเอาหลอดใส่แก้วยกมาให้ (อัศวพล บัณฑิต, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2552)

กิตติชัย ปรานี สันติ สรพงษ์ และเอก เป็นผู้เข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระมาตั้งแต่ช่วงโครงการนำร่อง พ.ศ. 2545-2547 จนถึงปัจจุบัน พวกเขากล่าวถึงความรู้สึกที่ติดขัดกับความพิการที่ยังเกิดขึ้นบางขณะในการดำเนินชีวิต แม้ว่าจะเข้าใจและยอมรับอัตลักษณ์ความพิการในเชิงสังคมและการดำรงชีวิตอิสระเป็นอย่างดี รู้สึกภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเองในการทำงานเพื่อช่วยเพื่อนพิการด้วยกันแล้ว ความรู้สึกที่ว่าความพิการเป็นอุปสรรคจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่บุคคลต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับการทำกิจวัตรประจำวันหรือเรื่องส่วนตัวแล้วถูกปฏิเสธ หรือไม่มีผู้ช่วยที่จะทำหน้าที่ช่วยในการทำกิจกรรมนั้นๆ เช่น การขับถ่าย การอาบน้ำ แต่งตัว การหยิบสิ่งของ การเดินทาง หรือกิจกรรมอื่นที่ไม่สามารถทำด้วยตัวเองได้ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ว่าความพิการทำให้ต้องมีเงื่อนไขในชีวิตที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นมาก การที่บุคคลทำกิจกรรมบางอย่างด้วยตนเองไม่ได้เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตที่ทำให้เกิดความเครียดได้ การให้คำปรึกษาชั้นเพื่อนเป็นกระบวนการที่เตือนสติ ไม่ให้บุคคลกลับไปอยู่ภายใต้ความคิดที่จำกัดตนเองอันเนื่องมาจากร่างกายได้ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของสันติ

บางเรื่องที่ผมต้องการทำอะไรแล้วทำไม่ได้ ผม จะเริ่มรู้สึกถึงความพิการที่เกิดขึ้นกับตัวเป็นอุปสรรคที่ทำให้ผมไม่สามารถไปถึงจุดนั้นได้ อะไรที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง เช่น การขับถ่าย ถ้าผม ขอความช่วยเหลือใครซักคนหนึ่ง แล้วถูกปฏิเสธ ผมก็เริ่มคิดถึงความพิการ นี่ถ้าผมไม่พิการก็ไม่ต้องมาเจอความรู้สึกแบบนี้ ผมจะรู้สึกถึงความพิการเกิดขึ้นกับตัวผม คนอื่นมีหรือเปล่าไม่รู้ แต่มันยังมีอยู่ (สันติ รุ่งนาสวน , สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2551)

การจัดการกับ ร่างกาย เรื่องการขับถ่ายเป็นการปลดปล่อยให้ บุคคลเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ และมั่นใจในการควบคุมวิถีชีวิตตนเองได้ เปรียบเทียบกับ ช่วงเวลาของการทุกข์ทรมาน กังวล หมกมุ่น เสมือนว่าชีวิตถูกกักขังอยู่แต่ภายในบริเวณบ้าน สำหรับบุคคลที่มี

อาการอัมพาต ไม่สามารถบังคับการขยับถ่าย ได้ เรื่องการขยับถ่ายเป็นเรื่องทางร่างกายที่มีผล เชื่อมโยงต่อการใช้ชีวิตทางสังคม การพูดคุยเรื่องการขยับถ่ายสำหรับผู้คนทั่วไปอาจเป็นเรื่องที่น่า อับอาย แต่สำหรับผู้ที่มีอาการอัมพาตเรื่องนี้เป็นศูนย์กลางของชีวิต คนพิการหลายคนไม่ออก ภายนอกบ้านเนื่องจากกังวลเรื่องของการขยับถ่าย อัมพาตและนรินทร์เปลี่ยนมุมมองต่อการใช้ชีวิต ร่วมกับความคิดว่าเขาสามารถจัดการได้อย่างไม่ยาก การขยับถ่ายไม่ใช่สิ่งที่จะมาหยุดยั้งเขาใน การทำสิ่งที่ต้องการในชีวิตอีกต่อไป

ผมมีความกังวลเรื่องการขยับถ่าย กลัวผู้คนจะรังเกียจ เลยไม่กล้าออกมาข้างนอก ซึ่ง เหตุการณ์ที่กังวลก็เกิดขึ้นจริงในวันที่ผมเริ่มออกนอกบ้าน ในวันนั้นผมอยู่ในลิฟท์ เมื่อลิฟท์ถึงชั้นที่มีคนเรียก ประตูก็เปิดให้คนเข้ามา ในช่วงเวลาที่ลิฟท์เปิด อาการ ท้องเสียของผมก็แสดงอาการทันที พอคนในลิฟท์เห็นก็วิ่งออกจากลิฟท์กันจ้าละหวั่น ผมตัดสินใจในวันนั้นเลยว่าต่อไปนี้ผมไม่เอาแล้ว พอคนที่ ขอยอยู่กับบ้านดีกว่า ถ้าผม ไม่เจ็บไม่ป่วยก็จะไม่ไปโรงพยาบาล หากจะออกจากบ้านก็ขอไปแค่โรงพยาบาลหรือ จะไปเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวบ้าง (องอาจ แก่นทอง , สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2551)

ชีวิตผมมาเปลี่ยนครั้งใหญ่ตอนที่ผมสามารถช่วยตัวเองได้เรื่องขยับถ่าย ... ผมเปลี่ยน ความคิดที่เคยมีต่อตัวเองและเห็นว่าจัดการเรื่องขยับถ่ายไม่ใช่เรื่องยาก เรื่องล้าง ถ่ายเอง ทำความสะอาดเอง ถ้าผมพยายามซักหน่อยก็สามารถทำได้ ทำไม่เรื่องแค่นี้ เมื่อก่อนผมนั่งทุกซักรมาน (นรินทร์ จันทิม, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2552)

การขยับถ่ายเป็นความทุกข์ที่ผมสามารถจัดการได้ ไม่ต้องรอพ่อหรือพี่มาทำให้ พอผม ทำเรื่องขยับถ่ายเองได้ก็หลุดเลย ผมรู้สึกโล่ง เริ่มต้น จากโรงพยาบาลสอนและแนะนำ วิธีปฏิบัติในการ ขยับถ่าย ผมจะต้องค้นหาหลาย ๆ วิธี ต้องมาดัดแปลงพลิกแพลงให้ เหมาะกับสภาพร่างกายของตัวเอง ไม่ได้ ทำตามที่ถูกบอกมาทุกอย่าง ทุกวันนี้ตอน ออกไปทำกิจกรรม ผมก็ยังมีอาการกลัวว่าจะถ่ายไม่หมด กลัวว่าไปถ่ายข้างนอกบ้าน ทั้ๆ ที่ผมก็เตรียมตัวแล้ว ความกังวลก็ยังมีอยู่ ผมหาเทคนิคการแก้ไขคือ จะทำเรื่อง ถ่ายก่อนหน้าหนึ่งวันที่จะมีกิจกรรม คือจะไม่ทำพุงนี้ตอนเช้าแล้ว ไปงานตอนสาย

เพราะบางที่ไม่หมด เพราะว่าร่างกายบังคับไม่ได้ (อำพล เพิกแย้ม, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2552)

นอกจากเนื้อหาเชิงแนวคิดที่ออกแบบให้สร้างจิตสำนึกใหม่ที่สามารถปลดปล่อยคนพิการจากความรู้สึกกดดันทางจิตใจและสังคมแล้ว การใช้ชีวิตร่วมกับผู้ช่วยคนพิการในการทำกิจกรรมประจำวันและการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระเป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติที่ทำให้คนพิการได้จัดการกับสภาวะทางกายภาพ โนมน์ำให้บุคคลเกิดการสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับโลกภายนอกอันเกิดจากการเรียนรู้และปฏิบัติต่อร่างกายของตนเองด้วยความเข้าใจและมั่นใจว่าตนสามารถจัดการดูแลร่างกายให้ทำกิจกรรมตามความต้องการได้

การที่ธีรยุทธได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทำกิจกรรมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระทำให้เขาเกิดสำนึกใหม่ต่อความพิการและรู้สึกมีอิสระที่จะ แสดงออกซึ่งตัวตน ความพิการอย่างเต็มที่ เขาสร้างหนทางใหม่ที่แสดงถึงความไม่แยแสต่อความพิการที่เกิดขึ้นกับร่างกายในอันที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต เขาแสดงการต่อต้านกับข้อกำหนดเรื่องความงามในสังคม ไม่สนใจกับการที่ผู้คนจะจ้องมองมาที่ความพิการของเขา ในอดีตเขาใส่เสื้อแขนยาวเพื่ออำพรางแขนที่มีลักษณะเล็กลีบเมื่อต้องออกไปพบกับผู้คนภายนอกบ้าน ธีรยุทธยังรู้สึกหมด ความกังวลใจกับสภาพร่างกายซึ่งบุคลากรทางแพทย์เคยบอกว่าจะนำไปสู่ความเจ็บป่วยเรื้อรังในอนาคต ซึ่งทำให้เขารู้สึกมีความเครียดมาตลอด ปัจจุบันเขาประกาศตัวตนต่อสาธารณะอย่างมั่นใจ การที่ธีรยุทธนำถุงปัสสาวะมาแขวนไว้ที่รถเข็นแทนที่จะพันไว้รอบขาซ่อนไว้ในกางเกงเพื่อความสวยงาม ซึ่งคนทั่วไปสามารถมองเห็นถุงปัสสาวะได้ง่ายเมื่อพบปะกันเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอิสรภาพภายในจิตใจหลังจากถูกปลดปล่อยจากข้อติดขัดทั้งปวงที่เคยมี “เมื่อก่อนรู้สึกอายที่มีถุงปัสสาวะแขวนไว้ที่รถเข็น สายพระพุทธรูปแบบนี้ต้องเอาไปพันไว้ในกางเกง ติดกับหน้าแข้ง ต้องเก็บซ่อนหมด ตอนหลังก็ช่างมันเถอะ เอาสะดวกเป็นหลัก ไม่ต้องไปอายแล้ว เดียวนี้ไม่สนใจแล้ว”

สุภรธรรมมีความพิการตั้งแต่กำเนิด ขาอ่อนแรงเดินไม่ได้ เป็นแผลเรื้อรังที่ข้อเท้าทั้งสองข้าง จนต้องตัดขาได้เข้าทั้งสองข้าง ปัจจุบันใช้เก้าอี้ล้อเข็น (Wheelchair) เป็นกายอุปกรณ์หลักในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ร่างกายของสุภรธรรมมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก เขาได้กำหนดให้ความหมายของความสัมพันธ์ซึ่งร่างกายไม่ได้เป็นสิ่งทำให้เขารู้สึกมีความอ่อนด้อย เขากล่าวถึงเรื่องการยอมรับความพิการว่าเป็นเรื่องการยอมรับร่างกายตามรูปธรรมที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือน การใช้ชีวิตร่วมกับความพิการอย่างเป็นอิสระไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางร่างกาย หรือการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ไม่ได้หมายถึงการเป็นภาระอันไม่สมควร

สำหรับผมการยอมรับความพิการคือยอมรับว่ามันบิดเบือนไม่ได้ ... โดยธรรมชาติทุกคนไม่ว่าพิการหรือไม่พิการ ต้องการวิถีชีวิตอิสระ อิสระคือสามารถยอมรับสิ่งที่เป็นข้อจำกัดของตนเอง อาจต้องพึ่งพิงหรือให้คนอื่นช่วย แต่สามารถพึ่งพิงได้ด้วยความเป็นอิสระ สบายใจ ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระ ถ้าต้องพึ่งพิงเพราะสภาพความพิการ แล้วยังมีความรู้สึกว่าเป็นภาระก็ ถือว่าชีวิต ยังไม่ เป็นอิสระ ยังมีข้อจำกัด อยู่ยกตัวอย่างเช่น ในเมื่อผมเดินไม่ได้ ผมนั่งรถเข็น แล้วผมมีเหตุจู่ๆต้องขึ้นบันได ถามว่าผมรู้สึกเป็นภาระแก่คนไม่พิการที่ต้องพาขึ้นบันไดหรือไม่ ผมรู้สึกว่าไม่เป็นภาระ คนที่เขารับผิดชอบอาคารสถานที่ที่มีหน้าที่ต้องให้บริการกับผม อย่างนี้ผมเป็นอิสระ แต่ถ้าผมรู้สึกว่า เมื่อผมไปใช้บริการที่ศาลากลางจังหวัด แล้วรู้สึกว่าเป็นภาระแก่คนอื่นเหลือเกินที่ต้องยก ผมขึ้นบันไดไปชั้นสอง ผมก็ไม่เป็นอิสระ (สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2551)

ความศรัทธาและวิถีปฏิบัติทางศาสนา

ความเชื่อศาสนาเป็นส่วนที่เปิดแถมแห่งชีวิตในมิติด้านจิตวิญญาณ ข้อคิดและวิถีปฏิบัติจากศาสนา **ทำให้คนพิการที่มีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์** เกิดความปิติต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกับความพิการ **นำเรื่องความพิการก้าวพ้นออกจากความเวทนาสงสารของบุคคล**

ในช่วงระยะเริ่มต้นที่เกิดความพิการ ทัศนคติเริ่มตั้งคำถามกับสิ่งที่ตัวเองศรัทธา ทั้งศรัทธาในตัวเอง ในความรู้และเงินทอง เมื่อมีความพิการเกิดขึ้น ความรู้หรือเงินทองที่ตั้งใจหามาเพื่อดูแลตนเองไม่สามารถทำได้ สยามปีหลังจากเกิดความพิการ ทัศนคติเริ่มศรัทธาในพระเยซูคริสต์และไปคริสตจักร กลุ่มเพื่อนที่คอยให้ความช่วยเหลือทำให้เธอสามารถเดินทางไปคริสตจักรทุกวันอาทิตย์ได้โดยที่ไม่มีรายได้ของตนเองเพื่อเป็นค่าเดินทางและไม่ต้องพึ่งพาผู้คนในการเคลื่อนย้ายตัวเอง พระคริสตธรรมคัมภีร์ให้คำตอบที่ตัวเองยอมรับได้ว่าชีวิตจริงๆ คืออะไร มีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร การยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ความพิการทำให้เธอเรียนรู้ตัวเองและผู้คนรอบข้าง เรียนรู้ว่าชีวิตมีคุณค่า และรู้สึก ซาบซึ้งและมี ความสุขที่ได้รับรู้ถึง ประส บการณ์ หลากหลายของผู้คนทั้งที่มีความพิการและไม่มีความพิการซึ่งประสบปัญหาและต่อสู้ด้วยวิธีต่างๆ ในชีวิต

การอ่านพระคัมภีร์เป็นการคุยกับพระเจ้า เป็นเรื่องของจิตวิญญาณ ฉันตามหา คำตอบในชีวิต ตั้งแต่เด็ก ฉันไปวัด บวชชี ฉันคิดว่าความพิการเป็นแค่ส่วนหนึ่งของการเดินทางในชีวิตฉัน พอรู้จักกับพระเจ้า ฉันคิดว่าเป็นข้อดี ความพิการทำให้ฉันรู้ว่า เรามีชีวิตอยู่โดยสามารถขอความช่วยเหลือจากคนอื่นได้ เราไม่ผิด แล้วไม่ใช่เรื่องไม่ดี รู้สึกว่า ตัว เองมีที่อยู่ โดยไม่ต้องเหมือนคนอื่น ศาสนาคริสต์ช่วยฉัน ฉันรู้สึกชีวิตฉันเปลี่ยนแปลงตลอด ไม่กลัวเรื่องความเปลี่ยนแปลง แต่ฉันคิดหาคำตอบมากกว่า (ณธกมล รุ่งทิม, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2551)

ณธกมล พัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิงบวกของตนเองขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมในการศึกษาพระคัมภีร์และร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนที่คริสตจักร ก่อนหน้าเข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ เธอได้พบเพื่อนคนพิการที่เป็นผู้หญิงในกิจกรรมที่คริสตจักรและรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำงานเครือข่ายการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อพิทักษ์สิทธิสตรีพิการ

อุดมโชคและสุภรธรรมนับถือศาสนาพุทธ แต่ใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมของคำสอนและวิถีปฏิบัติของคริสตจักรในการ ทำงานเป็นครูและผู้บริหารองค์กรที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ พัทยาและมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ รวมไม่ต่ำกว่า 10 ปี จิตตารมณ์หรืออุดมการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของคณะมหาไถ่คือช่วยคนที่ลำบากที่สุดให้เขาสามารถช่วยตัวเองได้ การบริหารองค์กรเปิดให้กลุ่มคนพิการ ได้มีส่วนร่วมในการบริหารและปฏิบัติการอย่างเต็มที่ คนพิการที่มาอยู่ในโรงเรียนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ทักษะทางวิชาชีพเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ทักษะทางสังคม การสร้างระเบียบวินัยในการใช้ชีวิต การช่วยเหลือเพื่อนคนพิการในชุมชน ตลอดจนการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มศิษย์เก่า ชมรมคนพิการ เพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยรวม อุดมโชคและสุภรธรรมพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการในเชิงบวกจากสภาพแวดล้อมของคริสตจักร ในการทำงานร่วมกันใกล้ชิดกับคณะบาทหลวงผู้นำของมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ

สำหรับบุคคลพิการที่เข้าร่วมในการศึกษาคำนี้ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการนำหลักคิดหรือวิถีปฏิบัติของศาสนาพุทธมาใช้อย่างชัดเจน ในส่วนนี้จะกล่าวถึงกำพล ทงบุญนุ้ม ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการนำร่องกา รดำรงชีวิตอิสระของคนพิการโดยตรง แต่ได้รับการคัดเลือกเรื่องราว นำไปเขียนบันทึกไว้หนังสือของสถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.) ชุด ประสพการณ์ชีวิตคนพิการที่ว่าด้วยเรื่องราวชีวิตของคนพิการที่ส่งผลกระทบต่อกรเคลื่อนไหว เรื่อง ด้วยหัวใจและร่างกายส่วนที่เหลือ โดย วีระศักดิ์ จันทร์ส่องแสง (2550, น. 63-91) ซึ่งในหนังสือเล่มดังกล่าวได้เขียนถึงประวัติบุคคลในขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระไว้ในบทแรกด้วย

สภาวะทางกายภาพของกำพลมีความพิการที่ใกล้เคียงกับผู้ที่เข้าร่วมในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระเพื่ออาจเป็นประโยชน์เปรียบเทียบในบางแง่มุมได้ หากอ่านหนังสือหรือ วัสดุทัศนศาสตร์คดีเรื่องของกำพล ทองบุญนุ่ม เขาเป็นตัวอย่างของผู้หนึ่งที่พลิกชีวิต จากเคยเห็นแต่ความทุกข์จากความพิการมาเป็นเห็นธรรมะและใช้ร่างกายเป็นอุปกรณ์สอนธรรมะ กำพลประสบอุบัติเหตุจากการกระโดดน้ำ กระดูกต้นคอข้อที่ 5 แตกกระทบกระเทือนถึงไขสันหลังทำให้ร่างกายเป็นอัมพาต ต้องการผู้ช่วยในการทำกิจวัตรประจำวัน กำพลศึกษาธรรม และฝึกปฏิบัติที่วัดป่าสุคะโต ผากตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ซึ่งเป็นศิษย์เอกท่านหนึ่งของหลวงพ่อเทียน ผลของการเจริญสติทำให้เขามีสติ จนสามารถพ้นจากความทุกข์จากความพิการ ปัจจุบันเขาทำงานที่ชมรมเพื่อนคุณธรรม รับผิดชอบงานจัดรายการวิทยุและเป็นวิทยากรถ่ายทอดเรื่องราวการใช้ธรรมะในการใช้ชีวิตให้แก่กลุ่มผู้สนใจ ชมรมฯ ไม่มีค่าตอบแทนที่แน่นอนให้กับเขา นอกจากเงินบริจาคให้เดือนละ 2,000-3,000 บาท แต่จ่ายเฉพาะค่าจ้างผู้ช่วยเหลือเดือนละ 8,000 บาท กำพลพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการ เริงบวก ขึ้นมาจากคำสอนและวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนา และถ่ายทอดความรู้สึกอิมใจต่อชีวิตสู่คนในสังคมวงกว้าง

รู้จักตัวเอง เห็นว่าเราไม่ใช่ตัวเรา แยกรูปแยกนามได้ รูปคือกายที่สมมติว่าเป็นตัวเรากับนามคือจิตที่เข้าไปเห็นรูปเห็นนาม ความพิการเป็นเรื่องของรูป ไม่ใช่เรื่องของเราก็ก็นิยมยกภูเขาออกจากอกไป เลย คือวางร่างกายลงได้ ไม่ยึดติดว่าเป็นของเรา จิตก็พ้นความรู้สึกว่าเป็นเรา ...ความพิการไม่ใช่เรื่องเสียหาย ผมว่าต้องขอบคุณมัน ถ้าผมไม่เป็นอย่างนี้คงไม่ได้เจอธรรมะ หลงไปตามความสมมติ หมกมุ่นทางโลก . . . อุปสรรคไม่ได้เป็นทุกข์เพียงอย่างเดียว ความลำบากก็มีคุณของมัน ทำให้เราเข้มแข็งอดทน อยากช่วยเหลือตัวเอง มันเป็นครูสอนเรา แล้วยังสามารถแบ่งปันไปสู่คนอื่น นี่เป็นเหมือนตำราเล่มใหญ่ที่เราต้องขอบคุณมัน (กำพล ทองบุญนุ่ม อ้างถึงใน วีระศักดิ์ จันทร์สองแสง, 2550, น. 90-91)

อย่างไรก็ดี การยึดถือคำสอนและความเชื่อ อทางศาสนาจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ได้ทั้งเชิงสร้างสรรค์และเชิงเวทนาสงสาร ขึ้นอยู่กับการที่บุคคลเลือกนำคำสอนหรือความเชื่อมาใช้ อาทิ กรณีสมาชิกในครอบครัวหรือตัวบุคคลพิการที่นับถือพุทธศาสนาบางคนนำเรื่องของเวรกรรมมาเชื่อมโยงกับความพิการ เพื่อ ปลงกับสังขาร ลดความคิดฟุ้งซ่าน และเริ่มต้นสร้างทักษะการใช้ชีวิตแบบใหม่โดยไม่จำกัดตัวเองให้มีความทุกข์กับความ

พิการ บางคนนำเรื่องเวรกรรมมาเชื่อมโยงในบริบท ว่าความพิการเป็นความ เคราะห์ร้าย และปล่อยให้ตนเอง อยู่ในสภาวะจำยอมต้องรับสภาพความพิการที่เกิดขึ้น เกิดความท้อแท้และ เบื่อหน่ายในการดำรงชีวิต ไม่กระตือรือร้นเพราะมีความคาดหวังต่อความพิการต่ำว่าจะไม่เกิดความแตกต่างในทางที่ดีขึ้นได้

คำสอนของศาสนาพุทธเรื่องกาย- จิต เป็นแนวคิดที่ทำให้ร่างกายไม่สามารถเป็นใหญ่ในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ พันธออกจากอำนาจที่สังคม จำกัดขอบเขตเกี่ยวกับความพิการที่เกิดกับร่างกายออกไปได้ “ความพิการเป็นเรื่องของรูป ไม่ใช่เรื่องของเรา” ความเป็นมนุษย์ไม่ได้ยึดติดอยู่กับร่างกาย

การไม่ห่วงไหวกับวาทกรรมความพิการเชิงลบ

แม้บุคคลผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาส่วนใหญ่บอกเล่าถึงช่วงเวลาในชีวิตที่ตนเองรู้สึกเสมือนกับถูกกักขังอยู่กับความคิดเชิงลบที่ไม่พึงปรารถนาของความพิการ อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาบางคนไม่ได้เล่าถึงเรื่องที่แสดงถึงการตกอยู่ภายใต้อำนาจของวาทกรรมความไม่สามารถและเป็นภาระอย่างนั้นเสมอไป บุคคลบางคนมีความเห็นว่าความพิการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับร่างกายและสามารถมีชีวิตอยู่ได้กับความเป็นไปที่เกิดขึ้น การใช้ชีวิตต่อไปข้างหน้าเพื่อจัดการกับสถานการณ์ในชีวิตที่เผชิญบางอย่างมีความสำคัญกว่าการยึดติดตัวเองกับภาพลักษณ์ที่สังคมกำหนดขึ้น คำเจนและโสภณเป็นบุคคลที่เป็นตัวอย่างได้ดีในเรื่องนี้ คำเจนเล่าถึงความคิดความรู้สึกของตัวเองเมื่อเกิดมีความบกพร่องของอวัยวะขึ้นจนกระทั่งปัจจุบันว่าไม่ได้มีความรู้สึกเป็นทุกข์เนื่องมาจากความพิการและมีความสุขในการใช้ชีวิต

นักวิชาชีพหลายคนอาจกล่าวได้ว่าคำเจนเครียดจนไม่รับรู้ถึงความรู้สึกอะไรเมื่อตอนเกิดความพิการ จึงบอกว่า “ผมรู้สึกเฉยๆ” แต่จากคำบอกเล่าของน้องสาวที่ทำหน้าที่ช่วยคำเจนในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันทีเล่าว่าถึงความรู้สึกภายหลังเมื่อช่วยเหลือคุณคำเจนหลังจากมีความพิการไปได้ระยะหนึ่ง จะสามารถรับรู้ถึงความนึกคิดที่เขาสามารถจัดการกับการอยู่ร่วมกับความพิการได้ตามสิ่งที่เกิดขึ้น “เมื่อพี่เขาพิการ จริงๆ แล้ว พวกเรานะเครียด แต่พี่คำเจนเขาไม่เครียด เราก็ไม่รู้จะเครียดไปทำไม พี่คำเจนเขาง่าย ไม่จู้จี้” (ประจบ อรศรี, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2552)

กรณีคำเจน อาจแสดงให้เห็นถึงแง่มุมของบุคคลที่ประสบความพิการที่แตกต่างจากคนพิการส่วนใหญ่ เขาสามารถมีชีวิตอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้น จริงในแต่ละขณะของชีวิต คิดไปข้างหน้าว่าจะทำอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่ยินยอมให้อารมณ์ ความรู้สึกเศร้าหมองเข้ามาครอบงำหรือ

เป็นตัวนำ หรือไม่ค่อยนำภาพอดีตมา ขับเคลื่อน การใช้ชีวิตในปัจจุบัน นอกจากนี้ความรู้สึก ของบุคคลพิการสามารถส่งผลกระทบต่อญาติพี่น้องที่ให้ความช่วยเหลือรอบข้างด้วยโดยตรง

ผมมีความพิการจากอุบัติเหตุรถชน รู้ตั้งแต่วันนั้นเลยว่าเดินไม่ได้ เหมือนกับขามัน หายไปเลย ผม ไม่ได้ร้องไห้ ไม่ได้เสียใจ ไม่รู้สึกอาย คนในครอบครัวของผมช่วยกัน หมด สนับสนุนผม พ่อ พี่ น้อง ช่วยหมดทุกคน ไม่มีใครรังเกียจ คนอื่นบอกว่าผม เครียด แต่ผมรู้สึกเฉยๆ ขนาดผมอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช จิตแพทย์ยังไม่กล้ามาคุย กับผมเลย ผมไม่รู้ว่าจะทำไม เห็นเขามาวันเดียว แล้วไม่มาอีก ผมนั่งคุยไปหัวเราะไป พยาบาลก็ไม่ค่อยมาคุยกับผม เพราะผมไม่เอะอะโวยวายเหมี ोनคนอื่น ถึงเวลาทาน ก็ทาน นอนก็นอน ไปทำกายภาพก็ไป...ผมไม่เห็นว่าคุณพิการจะดีกว่าคนไม่พิการ เพราะบางทีผมอาจจะดีกว่าก็ได้ เรามีสมอง ความคิด มุ่งงานทำ ผมไม่อาจเรียกว่า ภูมิใจ คงไม่มีใครพิการแล้วภูมิใจว่าตัวเองมาพิการ ผมรู้สึกกลางๆ เฉยๆ มากกว่า แต่เป็นคนพิการ มีความสุขได้ เพราะทุกวันนี้ก็ไม่ได้เครียดอะไร (คำเจเน แดงสวัสดิ์ , สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2552)

กรณีศึกษาของโสภณเป็นอีกผู้หนึ่งที่ไม่สะดุ้งสะเทือนต่อวาทกรรม ความพิการเชิงลบ ที่มีในสังคม โสภณ ไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระหรืองานที่ศูนย์การ ดำรงชีวิตอิสระโดยตรง เขาเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ซึ่งรู้จักมักคุ้นกับกลุ่มผู้นำใน ขบวนการการดำรงชีวิตอิสระดี เขาเป็นผู้ที่บอกเล่าความสุขของการใช้ชีวิตร่วมกับความพิการต่อ สาธารณะผ่านช่องทางสื่อสารมวลชน ระหว่างการสัมภาษณ์ ของงานวิจัยนี้เขาแสดงความเป็นคน อารมณ์ดี พูดจาไปด้วยสีหน้ายิ้มแย้มและหัวเราะ โสภณ ใช้เวลาในการจัดการกับอัตลักษณ์ความ พิการอย่างรวดเร็ว ไม่ได้มีช่วงเวลาของความโศกเศร้าหรือปฏิเสธความพิการ เขาไม่ยอมเสียเวลา กับความเสียใจต่อความพิการที่เกิดขึ้นกับตนเอง และพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการเชิง บวกใน ระยะเวลาอันสั้นเพื่อให้สามารถจัดการกับสถานการณ์วิกฤตในชีวิต **เมื่อเทียบกับความพิการ แล้วเขาเห็นว่าสถานการณ์วิกฤตนั้นมีความเร่งด่วนที่ต้องฝ่าฟันออกไป ไม่ยกเรื่องความ พิการขึ้นมาเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นอุปสรรคของชีวิต** แต่ค้นหาช่องทางที่จะดำเนินชีวิตต่อไป ร่วมกับความพิการ และแก้ปัญหาในชีวิตให้ได้

โสภณ ประสบอุบัติเหตุเมื่อเดินทางไปทำกิจกรรมค่ายอาสาตอนเป็นนักศึกษา หลังจากเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลและรับทราบว่าได้รับบาดเจ็บไขสันหลัง ไม่สามารถเดินได้ เป็น

อัมพาตท่อนล่างตั้งแต่เอวลงมา เขาคิดทันทีว่าเขาต้องกลายเป็นคนพิการแล้วและต้อง การที่จะกลับมาตั้งตัวกับการใช้ชีวิตให้เร็วที่สุด เพราะขณะที่เขาประสบอุบัติเหตุ นั้นธุรกิจของครอบครัวเพิ่งล้มละลาย เขาเห็นว่าวิกฤตของครอบครัวหนักมาก ครอบครัวไม่มีอะไรเหลือ ทั้งบ้านที่อยู่อาศัย รถยนต์ ตัวของเขาเองจะนอนอยู่หนึ่งๆ อยู่เฉยๆไม่ได้ เพื่อนในวัยเดียวกันที่เข้ามาเยี่ยมเยียนทำให้รู้สึกว่าเขายังได้รับการยอมรับในกลุ่ม

ผมโชคดีที่เป็นคนคิดบวก ผมไม่เคยทำใจกับความพิการ ไม่เคยร้องไห้กับมัน รู้สึกเสียใจกับมัน ตอนนั้นผมรู้สึกซาท่อนล่าง พอดูฟิล์มเอ็กซเรย์เห็นว่าไขสันหลังถูกฉีกออก ก็ได้พูดคุยกับอาจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งกระดูกไขสันหลังเคลื่อนแล้วเขาก็ใช้ไม่ได้ อยู่ช่วงหนึ่ง ผมมาเปรียบเทียบว่าอาการของอาจารย์แค่กระดูกไขสันหลังเคลื่อน แต่ของผมขาด จึงคิดต่อไปว่าผมก็แทบหมดสิทธิ์แล้ว ผมรู้สึกว่าต้องกลายเป็นคนพิการ ผมตั้งใจทีเดียวว่าเราจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับมันยังไง จะเดินหน้าต่อไปบนความพิการยังไง จะกลับมายืนยังไงให้เร็วที่สุดในสังคม อาจจะทำตอนผมอยู่ โรงพยาบาล มีเพื่อนฝูง เยอะ มันเต็มใจให้เราจนไม่มีช่องว่าง ที่จะให้คิดหรือพุ่มพวยถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้ว คิดถึงแต่สิ่งที่จะไปข้างหน้า อีกอย่างหนึ่งจังหวะที่ผมประสบอุบัติเหตุที่บ้านผมทำธุรกิจ แล้วล้มละลาย นั้นหมายถึงก่อนผมพิการ ที่บ้านถือว่าหนักมากแล้ว ไม่มีเหลืออะไร ไม่มีบ้าน ไม่มีรถ พอผมมากลายเป็นคนพิการอีก ผมรู้สึกว่าพ่อแม่ต้องมาดูแล ทำให้ผมอีก มันเป็นสิ่งที่ผมต้องทำให้ท่านต่างหาก ผมจะมานอนอยู่หนึ่งๆ อยู่เฉยต่อไปไม่ได้ เป็นภาระให้ครอบครัวไม่ได้ เพราะทุกวันนี้ครอบครัวก็ลำบากอยู่แล้ว ก็เลยต้องกลับมาให้ได้เร็วที่สุด

ตอนอยู่ที่โรงพยาบาล เขาถามคุณหมอมว่าที่ไหนเป็นที่อยู่ของคนพิการ คุณหมอนำแนะนำให้มาที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่พัทยา โสภณไม่ต้องการความรู้จากการมาเรียน มากนัก แต่ต้องการมาปรับสภาพร่างกาย เรื่องความพิการ มาเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่กับความพิการ เพื่อกลับมาอยู่ในสังคมให้เร็วที่สุด การใช้เวลาอยู่ที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่พัทยา ได้เปิดโอกาสให้เขาพัฒนาความสามารถด้านคอมพิวเตอร์กราฟิก เรียนรู้ความสามารถของตนเอง และปัญหาเรื่องความพิการในสังคม โสภณพัฒนามุมมองต่อความพิการว่าความพิการเป็นโอกาสที่ดีสำหรับชีวิตของเขาที่เขาได้รับตอบแทนการตั้งใจกระทำความดีต่อสังคม มิฉะนั้นเขาอาจต้องเสียชีวิตไปในอุบัติเหตุรถตกเหวครั้งนั้น

ผมชอบทำบุญ ทำบุญบ้านเด็ก บ้านคนชรา ปีหนึ่งประมาณ 3 ครั้ง ที่ประสบอุบัติเหตุ
 นี้คือเดินทางไปสำรวจสถานที่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เตรียมทำกิจกรรมค่ายอาสา ผม
 เจอโรงเรียนกะเหรี่ยงแล้วที่ทำสองยาง และรับปากเขาว่าจะทำโครงการอาหาร
 กลางวัน พอออกมาจากตรงนั้นเกิดอุบัติเหตุตกเหว ผมจึงกลายเป็นคนพิการ ทุกวันนี้
 ได้อีกมุมเลยว่า บางคนบอกว่าเป็นอะไรมาจึงพิการ ผมตอบว่าอุบัติเหตุ ขึ้นไปทำบุญ
 แล้วรถอุบัติเหตุตกเหว บางคนตอบกลับมาว่าโชคร้ายจังนะ ขึ้นไปทำบุญทำไมยัง
 เป็นอย่างนี้ แต่ในมุมมองของผมเพราะผมทำบุญ ผมถึงเหลือเท่านั้น

นอกจากนี้งานสื่อ สารสาธารณะ ที่เขาทำแสดงออกถึงการส่งเสริมมุมมองต่อความ
 พิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ และเขาเองมีมุมมองต่อตัวเองที่มีความสุขกับความพิการ

ผมพยายามสื่อในมุมมองที่ว่าความพิการไม่ได้แตกต่าง ความพิการเป็นแค่ส่วนหนึ่งของ
 ความหลากหลายที่มารวมกันเป็นสังคม คนพิการทุกคนยังมีศักยภาพในตัวเอง ยัง
 สามารถทำอะไรได้มาก ทำได้ทุกอย่างด้วยซ้ำ ความพิการเป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งที่ ทำ
 ให้รู้สึกที่ไม่สะดวกเท่านั้นเอง คนทั่วไปมักมองคนพิการว่าเป็นเรื่อง ด้อยโอกาส ไม่มี
 ศักยภาพ ขอทาน ถ้าผมไม่พิการผมก็เข้าใจอย่างนั้นจริงๆ ดังนั้นพอผมเป็นคนพิการ
 เอง ผมรู้สึกจริงๆ แล้วผมทำอะไรได้อีกมาก และทำได้เหมือนกับคนอื่นทั่วไปได้ทุก
 อย่าง มุมมองนี้ผม อยากจะนำเสนอว่าเราไม่ได้ด้อยนะ เราก็เหมือนคุณ ไม่ได้แบ่ง
 เขาแบ่งเรา แต่เราก็ทำได้ทุกอย่าง บางครั้งโอกาสที่จะได้มาจากสังคมที่ให้กับคน
 พิการอาจจะไม่เท่าเทียม สิ่งที่ยากจะได้คืออยากได้โอกาสมากกว่า . . . ทุกวันนี้ผม
 รู้สึกว่าผมขอบคุณความพิการด้วยซ้ำ ผมพูดเสมอว่าถ้ารู้ว่าพิการอย่างนี้ พิการตั้งแต่
 กำเนิดดีกว่า ประโยคนี่ผมพูดตลอด แล้วขอบคุณความพิการ ทุกวันนี้ที่เราเป็นคน
 พิการ ทำให้เราพลิกมาอีกมุม หนึ่ง ชีวิตเรามุมเดิมที่มันสวยขึ้นกว่าก่อนจะพิการ เห็น
 มุมเก๋กูด แบ่งปัน ช่วยเหลือ แล้วผมก็รู้สึกว่าโอกาสหลายๆ โอกาสที่ เป็นผมในวันนี้
 มันมาจากความพิการ (โสภณ ฉิมจินดา, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2551)

เครือข่ายอำนาจจากวาทกรรมเชิงลบที่มีต่อความพิการแผ่ซ่านในสังคมผ่านสถาบัน
 ทางสังคมหรือกระบวนการทางสังคมต่างๆ สร้างอำนาจครอบงำการดำเนินชีวิตของคนพิการอย่าง
 ไม่รู้ตัว แต่บุคคลพิการบางคนไม่หวั่นไหวต่อวาทกรรมเชิงลบ จากมโนทัศน์ปฏิบัติการ (Practice)

ซึ่งเน้นการกระทำในชีวิตประจำวันและสถานการณ์เฉพาะที่เป็นบริบทของการกระทำที่ปัจเจก สามารถเลือกนิยามสถานการณ์ กำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตัวตน บุคคลสามารถตั้งประสบการณ์ เก้าบางอย่างมาผสมกับประสบการณ์ใหม่หรือตีความอย่างไรขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะนั้นๆ

ช่วงเวลาที่ไสภณประสบอุบัติเหตุและเกิดความพิการ เขาเลือกให้ความสำคัญลำดับต้นกับการกู้สถานการณ์ครอบครัวที่เผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ โดยไม่ยกให้ความสำคัญมาเป็นประเด็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินชีวิต เขาเดินหน้าเข้าไปค้นหาสิ่งที่จะสนองตอบต่อความต้องการของเขา นำตนเองไปเรียนรู้สิ่งใหม่ในการดำเนินชีวิตร่วมกับความพิการ ในการนี้อาจกล่าวได้ว่า **ความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ ของบุคคลในการดูแลความเป็นอยู่ดีของครอบครัว ความสามารถของบุคคลในการยอมรับสภาพตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้ง บุคลิกภาพของบุคคลที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อาจเป็นบริบทสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การเลือกวิถีการปฏิบัติในชีวิตซึ่งเขาให้ความสำคัญกว่าเรื่องของความพิการ** **ความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ ของบุคคล** ต่อครอบครัวมีผลทำให้ไสภณผลักดันตนเองเพื่อออกไปจัดการด้านต่างๆ ท่ามกลางช่วงเวลาที่ครอบครัวประสบเหตุล้มละลายทางธุรกิจ ไสภณ **ยอมรับความเป็นจริงทางกายภาพ** ได้ว่าไขสันหลังของเขาฉีกขาดซึ่งจะนำไปสู่การไม่สามารถเคลื่อนไหว อวัยวะบางส่วนได้ และจัดการกับสิ่งจำเป็นที่เกิดขึ้นภายในช่วงเวลาระยะอันสั้น โดยไม่เสียเวลา กับความคาดหวังที่จะรอคอยการรักษาให้หายขาดหรือรอว่าจะกลับมาเดินได้อีกครั้ง

ไสภณมีความชัดเจนที่จะค้นคว้าวิธีการใช้ชีวิตแบบใหม่ที่อยู่ร่วมกับความพิการ และ ต่อมาภายหลังเขาตั้งใจที่จะสร้างวาทกรรมชุดใหม่ที่ว่าด้วยเรื่องความพิการในเชิงบวกและ ขณะเดียวกันท้าทายความคิดของสังคมที่เห็นว่าการพิการเป็นเรื่องของความไร้ความสามารถ พลิกมุมมองต่อความพิการว่าทำให้เขามีประสบการณ์ที่มีความสุขและโอกาสที่ดีในชีวิต **เขาสามารถสร้างความคิดที่เป็นพื้นที่อิสระให้กับตัวเอง ซึ่ง ปลดปล่อยตนเองจากกรอบความคิดที่เป็นข้อจำกัดในสังคมส่วนใหญ่**

ในขณะที่คนทั่วไปยังไม่มีประสบการณ์ความพิการเกิดขึ้นกับตัวเองอย่างชัดเจนจึงไม่อาจจินตนาการถึงการใช้ชีวิตที่มีความสุขร่วมกับความพิการได้ อีกทั้งอาจตั้งคำถามว่า การที่คนพิการบอกมีความสุขนั้นจะเป็นไปได้จริงหรือไม่ อย่างไรก็ดี มีกลุ่มคนพิการจำนวนมากที่แสดงออกถึงช่วงขณะการใช้ชีวิตที่เป็นสุขของชีวิต

การพัฒนาความหมายต่อความพิการเชิงบวกนี้ เป็นแก่นของแนวคิดของกลุ่มบุคคล พิการในขบวนการเคลื่อนไหวศิลปะว่าด้วยเรื่องความพิการ (Disability Art Movement) ใน ประเทศตะวันตกที่นำเสนอแง่มุมเชิงบวกต่อความพิการ การให้ความหมายเชิงบวกอย่างนี้สร้าง

ความรู้สึกที่มีพลัง อิศระ และมีความสุขในการใช้ชีวิตได้ ดังตัวอย่างหนึ่งของการให้ความหมายความพิการที่ว่า

“ความพิการไม่ใช่ ‘การต่อสู้ที่กล้าหาญ’ หรือ ‘ความกล้าในภาวะของความโชคร้าย’ ... ความพิการเป็นศิลปะ มันเป็นวิถีที่ชาญฉลาดในการใช้ชีวิต ” – เนล มาคัส (นักประพันธ์บทกวี)

"Disability is not a 'brave struggle' or 'courage in the face of adversity'... disability is an art. It's an ingenious way to live." – Neil Marcus (poet)

จากกรณีนี้อาจกล่าวได้ว่า มุมมองต่อความพิการเป็นตัวกำหนดสร้างวิถีการใช้ชีวิตของบุคคลและการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกตัวของเขา

การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มคนพิการ

การให้ความหมายของบุคคล ต่อความพิการ **รูปแบบที่ดีที่สุดคือ บุคคลเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของคนพิการและเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนพิการ** บุคคลมีการให้ความหมายว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มคนพิการและเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือกันเองของคนพิการ บุคคลเห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มของคนพิการเป็นพื้นที่ในการแสดงออกของตัวตนในการทำประโยชน์เพื่อสังคมหรือช่วยเหลือเพื่อนคนพิการ ดังแนวคิดของเพื่อนช่วยเพื่อน บุคคลเข้าใจถึงความต้องการจำเป็นที่หลากหลาย ายของคนพิการกลุ่มต่างๆ และเห็นว่า การรวมกลุ่มเป็นหนทางของการรวมพลังเพื่อพิทักษ์สิทธิในระดับสังคมได้ บุคคลเกิดสำนึกเรื่องความเป็นพลเมืองเกี่ยวกับหน้าที่และสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมในสังคม สำหรับบางคนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลด้วย อาทิการตอบสนองด้านความต้องการการยอมรับทางสังคม การรู้สึกว่าเป็น สมาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่ม การคาดหวังว่าจะสามารถ ร่วมรับประโยชน์จากนโยบายด้านสวัสดิการสังคมที่เคลื่อนไหวเรียกร้องจากรัฐด้วย เป็นต้น

บุคคลพิการจำนวนมากให้ความหมายต่อตนเองว่าเป็นคนพิการ ยอมรับการถูกเรียกว่าคนพิการ แต่บุคคลอาจไม่นิยามตัวเองเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มคนพิการและทำกิจกรรมด้านการพิทักษ์สิทธิร่วมกับองค์กรของคนพิการ ดังตัวอย่างผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาทำหนังสือซึ่งเป็นบุคคลพิการและทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการ รับผิดชอบ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่คนพิการที่มาใช้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ให้ทัศนะว่า เขาไม่ต้องการเข้า

ร่วมทำกิจกรรมในองค์กรของคนพิการเนื่องจากเขาได้ทำประโยชน์ให้แก่คนพิการและครอบครัว
ที่มารับบริการในที่ทำงานได้อย่างเต็มที่แล้ว และไม่ชอบเข้าร่วมในกิจกรรมการชุมนุมประท้วงซึ่ง
เสมือนกับการเผชิญหน้ากับหน่วยงานภาครัฐ

การที่บุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มองค์กรของคนพิการเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการ
เคลื่อนไหวทางสังคมเรื่องสิทธิคนพิการ การให้ความหมายต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม ของคนพิการ
มิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ทว่าอาจต้องการกระบวนการที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น

การที่บุคคลได้เข้าร่วมทำกิจกรรมการพิทักษ์สิทธิกับองค์กรของคนพิการในรูปแบบ
ต่างๆ ทำให้บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาที่คนพิการต้องประสบในสังคมและ ได้รับการถ่ายทอด
แนวคิดที่เอื้อให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ ในการช่วยเหลือเพื่อนคนพิการด้วยกัน ชีววัฒน์ ชีร ยุทธ
อัศวพล และสุภรธรรม ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมพิทักษ์สิทธิในองค์กรคนพิการคือสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย โดยได้มีโอกาสร่วมทำงานกับกลุ่มผู้นำคนพิการที่มีความกระตือรือร้นต่องานการ
พิทักษ์สิทธิ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการจัดทำนโยบายสาธารณะของประเทศคือ พันโทต่อพงษ์
กุลครรชิต และนายณรงค์ ปฏิบัติธุรกิจ สำหรับโครงการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ชีววัฒน์
ชีรยุทธ อัศวพล และสุภรธรรม กลายเป็นผู้นำกระบวนการที่จะทำหน้าที่สร้างบุคลากรผู้นำกลุ่มคน
พิการรุ่นใหม่

การเข้าร่วมมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มคนพิการและร่วมทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อน
คนพิการด้วยกันเป็นการที่บุคคลเริ่มเชื่อมโยงความพิการของตนเองเข้ากับความเป็นพวกเดียวกับ
กลุ่มของคนพิการ เมื่อบุคคลได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เขาสัมผัสได้ถึง การได้รับการยอมรับ
บุคคลมีความมั่นใจ ผ่อนคลายมากขึ้นเมื่อได้เข้าอยู่ท่ามกลางบรรยากาศของผู้คนใน ชุมชนกลุ่ม
คนพิการซึ่งมีความคิดความเห็นในแบบคล้ายคลึงกันหรือมีประสบการณ์บางอย่างร่วมกัน (sense
of commonality) ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกยอมรับว่าประสบการณ์ความพิการเป็นอีกด้านหนึ่งของ
ตัวตนที่มีคุณค่า นอกจากนี้ยังเกิดความสำนึกถึงการช่วยเหลือกลุ่มคนพิการด้วย กันมากยิ่งขึ้น
ดังคำกล่าวของสมาชิกศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรีที่เล่าว่า

พอผมเข้ามาทำกิจกรรมไอแอล จากเดิมผมคิดว่าคนพิการรุนแรงทำอะไรไม่ได้
แน่นอน แต่เขากลับให้ความสำคัญกับผม ยิ่งคนที่มีความพิการรุนแรงมาก ไอแอลก็
ยิ่งให้ความสำคัญ ผมได้เจอ คุณโชจิ ผู้นำองค์กรไอแอลในญี่ปุ่น ชีวิตเขามีความ
พิการคล้ายๆ กับผม และมีคนอื่นอีกที่ใกล้เคียงกับผม เป็นผู้ชายบ้าง ผู้หญิงบ้าง ชีวิต
พวกเขามีคุณค่า เดินทางไปยังที่ต่างๆ ผมเองกลับมานอนอยู่บ้านเฉยๆ อย่างนี้ จึง

รู้สึกว่ามันเป็นแรงผลักดัน พอผมออกมาทำงานแล้ว ได้เห็นคนพิการฟื้นขึ้นมาจากการที่ผมลงไปพบปะหรือทำกิจกรรมของศูนย์ อันนี้มันทำให้ผมรู้สึกว่าตัวผมมีคุณค่ามาก ... มาที่นี้ผมเจอคนที่เข้าใจกัน พูดคำเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน บางทีผมไม่ต้องการอะไรมาก เพียงมาคุยกัน พบเพื่อน เข้าสังคม รู้สึกว่ามีคุณค่า แล้วได้ประโยชน์ ด้วย (กิตติชัย เนตรพิศาลวณิช, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

การเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มยังเป็นสีสันและประสบการณ์ของชีวิต บางคนรู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้เป็นรูปธรรม บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาทักษะในการทำงาน นเป็นกลุ่ม การประสานงานกับองค์กรในสังคมที่หลากหลาย ผ่านการทำงานกลุ่ม และการแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยดำรงอัตลักษณ์ความพิการเชิงสร้างสรรค์ในระดับบุคคลไว้ รวมทั้งปลูกฝังให้คนพิการ มีจิตสำนึกสาธารณะ หากบุคคลมีปัญหาด้านอารมณ์จิตใจสามารถระบายอารมณ์หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่มได้ สันติเล่าถึงความรู้สึกคับข้องใจ และกล่าวโทษกับความพิการของตนเองที่เกิดขึ้นในบางช่วงขณะ เขา รู้สึกได้ผ่อนคลายเมื่อได้พูดคุยกับเพื่อนคนพิการแล้วรับรู้ว่าเพื่อนได้ผ่านความรู้สึกและประสบการณ์อย่างเดียวกับเขามาก่อน

บางช่วงเวลาที่ผมอยู่คนเดียวผมมีความรู้สึกเกิดขึ้นบ้าง เวลาผมนึกถึงอดีตที่ผ่านมา ทบทวนว่าถ้าผมไม่พิการผมก็ไม่ต้องมีชีวิตแบบนี้ อาจไม่ต้องเจอกับสายตาของคนอื่นแบบนี้ ... ส่วนใหญ่ผมมักไม่เคยเล่าให้คนอื่นฟัง พอผมเล่าให้เพื่อนคนพิการฟัง เขาบอกว่าเคยเจอมากากว่านี้ ผมเริ่มรับรู้ว่ามีผมคนเดียวที่รู้สึกแบบนั้น ความพิการที่เกิดขึ้นคงต้องเจออะไรอีกหลายๆ อย่าง บางทีผมมองด้านลบที่อยู่ในเวลานั้น เมื่อเวลาได้ยินประสบการณ์ของคนอื่นแล้ว ทำให้ผมรู้สึกว่า มันก็เป็นสิ่งท้าทาย ทำอย่างไรที่จะเอาชนะความคิดของคนเหล่านั้นได้ ” (สันติ รุ่งนาสวน , สัมภาษณ์ , 5 สิงหาคม 2551)

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์อุปสรรค ความยากลำบากในการใช้ชีวิตในสังคมยังทำให้บุคคลตระหนักถึงปัญหาการเลือกปฏิบัติอันเนื่องจากเหตุที่อ้างถึงความพิการหรือ การกดขี่ที่

เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นบุคคลจึงเห็นความสำคัญของการรวมพลังเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างสังคมให้ได้

สรรพวงษ์ เผชิญกับความรู้สึกตั้งแต่เกิดความพิการจนกระทั่งปัจจุบันที่บิดาไม่ยอมรับเขาและมักกล่าวโทษความพิการของเขาว่าเป็นสาเหตุให้ครอบครัวเดือดร้อน ต้องเสียทรัพย์สินมากในการบำบัดรักษา เขาผ่านประสบการณ์เป็นคนไข้ของโรงพยาบาลรัฐเพราะครอบครัวไม่มีเงินที่จะจ่ายในการรักษาพยาบาลได้ทั้งหมด เขาเข้ารับบริการอยู่ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานบางพูน ในสังกัดสำนักงานประกันสังคม เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ 2 ปี มีโอกาสได้ฝึกทักษะการช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจวัตรประจำวัน ซึ่งทำให้เขาสามารถจัดการกับการใช้ชีวิตกับความพิการได้พอสมควร สรรพวงษ์จึงไม่ได้เข้าร่วมในส่วนของการฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการตามกระบวนการดำรงชีวิตอิสระ เขาเพียงได้รับบริการข้อมูลข่าวสารและการส่งต่อให้สมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่พัทยา ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดชลบุรี ช่วยสนับสนุนให้เขาสามารถเข้าเรียนที่โรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ฯ ได้ หลังจากเคยถูกปฏิเสธมาครั้งหนึ่งแล้ว เพราะไม่ผ่าน เกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งไว้เกี่ยวกับความพิการระดับรุนแรงและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ในขณะที่นั้นโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ฯ อนุญาตให้สรรพวงษ์มาใช้บริการผู้ช่วยคนพิการที่ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการชลบุรีซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้กับโรงเรียน และสามารถเข้าเรียนได้ การเข้าร่วมกลุ่มทำให้สรรพวงษ์มีความมุ่งมั่นในการใช้ชีวิต และเป็นช่องทางที่เขาจะช่วยเพื่อนคนพิการที่ขาดโอกาสให้ได้มีโอกาสมาเข้าเรียนที่โรงเรียนให้ได้เหมือนตนเอง นอกจากนี้เขาคาดหวังว่าการทำกิจกรรมกลุ่มจะเป็นการแสดงความสามารถให้แก่บิดาเห็นว่าตนสามารถทำงานที่คุณค่าได้ สำหรับสรรพวงษ์ การเข้าร่วมงานกลุ่มตอบสนองความต้องการในการช่วยเหลือเพื่อนคนพิการและขณะเดียวกันกับความต้องการส่วนตัวในการเพื่อท้าทายกับความคิดของพ่อ ซึ่งมักกล่าวตำหนิว่าความพิการของตนเองทำให้เกิดความยากลำบากให้แก่ครอบครัว

การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มไอแอลเปลี่ยน นชีวิตผมได้ เปลี่ยนความคิดผมได้ จากคนที่อยากจะตายวันนี้พุงนี้ เป็นให้แนวทางที่ผมสามารถเลือกได้ ผมรู้สึกชีวิตผมดีขึ้น เพราะว่ามาอยู่ที่ศูนย์ไอแอลและได้เป็นอาสาสมัคร ได้ไปเรียน เหมือน ตอนที่ผมอยู่ที่ศูนย์ฟื้นฟูฯ บางพูน ผมรู้สึกว่าอิสระ อยากทำอะไรก็ได้ อยากทานก็ทาน อยากใส่เสื้อตัวไหนก็ใส่ได้ ในส่วนการรับบริการของศูนย์ไอแอล ผมไม่เคยเข้าโปรแกรมฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระของศูนย์ไอแอลชลบุรี ตอนแรกผมเพียงเข้ามาดูงาน จากนั้นพี่

องอาจชวนผมให้มาเป็นคณะทำงาน เป็นอาสาสมัคร ซึ่งผมเต็มใจอยากจะช่วย เต็มใจอยากจะทำ ส่วนหนึ่งเพื่อให้ทางบ้านเห็นว่าผมทำได้ พอทำแล้วกลับไปเล่าให้เขาฟังว่าวันนี้ไปเยี่ยมคนโน้นที่นั่นที่นี่ อยากจะแสดงให้พ่อเห็นว่าลูกที่พ่อ เคยคิดว่าทำอะไรไม่ได้แล้ว สามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ (สรพงษ์ ชุ่มหญัตย, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2551)

การเข้าร่วมเป็นสมาชิก ของกลุ่มทำให้บุคคลพัฒนาอัตลักษณ์กลุ่ม (Collective identity) ขึ้น การใช้ชื่อเรียก “กลุ่ม” เช่น กลุ่มการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการกรุงเทพมหานคร ชมรมคนพิการตำบลบางรักพัฒนา สภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย เป็นการแสดงนัยยะว่ากลุ่มมีอัตลักษณ์ที่มีค ความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ นอกจากความเป็นกลุ่มจะสนับสนุนให้บุคคลเกิดความมั่นใจและรู้สึกได้รับการยอมรับแล้ว การรวมกลุ่มยังมีความจำเป็นในการสะสมแหล่งพลังเพื่อที่จะดำเนินการในเรื่องการเมือง ได้แก่ การจัดทำนโยบายสาธารณะ การช่วยเหลือบุคคลแบบส่วนตัวมีพลังและการระดมทรัพยากรได้น้อยกว่าการทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งสามารถนำประเด็นปัญหาระดับบุคคลขึ้นสู่ประเด็นสาธารณะ

ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์

การให้ความหมายของบุคคลต่อความพิการ รูปแบบ ที่ห้า คือ การยอมรับความพิการว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์ เชื่อมโยงความรู้สึกถึงปัญหาภัยกับกลุ่มผู้ถูกกีดกันในสังคมกลุ่มต่างๆ และเห็นว่าประเด็นความพิการเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องการพัฒนาสังคมโดยรวม บุคคลรู้สึกพึงพอใจกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับความพิการ ยอมรับ ข้อจำกัดของตนเองและเปิดรับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และเห็นว่าภารกิจ พหุศาสตร์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์เป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติ บุคคลมีประสบการณ์หรือสัมผัสกับวิถีชีวิตของกลุ่มผู้ที่ถูกกีดกันในสังคมกลุ่มอื่นและเห็นว่าปัญหามีลักษณะปัญหาที่คล้ายคลึง กับกลุ่มคนพิการ บุคคลมีอุดมการณ์เพื่อพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนพิการและขณะเดียวกันสามารถพิจารณาต่อเรื่อง การรวมกลุ่มของคนพิการโดยตรงไปตรงมาถึงข้อเด่นและข้ออ่อน บุคคลเห็นว่าประเด็นความพิการเชื่อมโยงกับเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอัน เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องการพัฒนาสังคมโดยรวม

สุภรธรรม อุดมโชค ธีรยุทธ และณธกมล มีการให้ความหมาย ต่อความพิการที่เชื่อมโยงออกไปถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ และปัญหาของกลุ่มประชาชนในสังคมที่

นอกเหนือไปจากกลุ่มคนพิการ ดังนั้นเขาสามารถที่จะ แสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของกลุ่มคนพิการได้อย่างตรงไปตรงมาในฐานะพลเมืองที่ต้องการเห็นความเป็นอยู่ดีของประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งมีกลุ่มคนพิการเป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วย กลุ่มคนพิการมิได้เป็นกลุ่มที่มีสิทธิพิเศษเหนือกว่ากลุ่มต่างๆ

ดังตัวอย่างของ สุภรธรรม เขาเห็นว่ากรณีที่บุคคลทำหน้าที่แทนคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เป็นการพึ่งพากันซึ่งกันและกันในฐานะความเป็นมนุษย์ การดำรงชีวิตอยู่ในความเป็นมนุษย์ที่ก้าวพ้นความพิการออกไป

กรณีคนพิการที่นอนอยู่บ้านและคิดว่าเขาเป็นภาระของครอบครัว นั้นเป็นเพราะเขาคิดว่าเขาไม่สามารถทำอะไรได้ ถ้าจะทำให้เขาก้าวพ้นความรู้สึกนี้ต้องให้เขามองว่าเขามีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด และการมีชีวิตอยู่ อย่างมีคุณค่า ถ้าเขาต้องนอนอยู่เฉยๆ เนื่องจากภาวะทางจิตหรือทางร่างกายที่มีความพิการรุนแรง ก็ควรที่จะมีใครเข้ามาช่วยทำหน้าที่แทนที่เขา ในสิ่งที่เขา ทำไม่ได้ เช่น หุงหาอาหาร แต่งตัว หรือ กิจวัตรที่จำเป็นอื่นๆ ในชีวิต ผู้ที่มาทำหน้าที่แทน จะทำในฐานะของมนุษย์ต่อมนุษย์ ที่พึ่งพาอาศัยกัน ไม่ใช่เป็นภาระ การพึ่งพาอาศัยเป็นการที่มนุษย์ สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ ทำหน้าที่ของแต่ละคน เกื้อกูลกัน หรืออีกมุมหนึ่งถ้ามีใครได้ช่วยทำภารกิจบางอย่างแทนฉันได้ ฉันก็สามารถทำประโยชน์แก่คนอื่นได้ ถือเป็น การพึ่งพิงเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เช่นนี้ก็ไม่ใช่ภาระแล้ว ข้ามพ้นความพิการไปได้

การเข้าร่วมทำงานกับกลุ่มคนพิการทำให้นักผมมีความคิดเชื่อมโยงว่าการพัฒนาคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม รวมทั้งกลุ่มคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และประสบกับปัญหาที่ซับซ้อนเช่นเดียวกับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์สอดคล้องไปกับความเชื่อของพระเจ้าในคริสตศาสนาที่เธอมีความศรัทธา

ฉันพบว่าการทำงานคนพิการทำให้ฉันได้มองคนอื่นในสังคมด้วย คิดไปไกลกว่าเรื่องความพิการของตัวเอง มันเป็นงานพัฒนาสังคมในภาพรวม รู้สึกว่าคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉันรู้สึกถึงอำนาจของเราในฐานะเป็นพลเมือง เป็นประชากร เป็นมนุษย์ ประกอบกับความเชื่อของฉันที่ว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ ทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน...เวลาที่เราทำงานคนพิการ เราได้เจอคนกลุ่มอื่นด้วย มันไม่ใช่การชุมนุม

กลุ่มคนด้อยโอกาส พื้นที่ของคนชายขอบมีหลายด้าน เมื่อก่อนไม่ค่อยรู้ ฉันได้ไปร่วม Thai Social Forum ทำให้รู้ว่าคนนี่เรื่องเอดส์ คนนี่ไม่มีสัญชาติ คนนี่ไม่มีบัตรประชาชน เมื่อก่อนเคยรู้จักเพื่อนคนพิการไม่มีบัตรประชาชนคนสองคน แต่คราวนี้ คนไม่มีบัตรประชาชนเป็นจำนวนพัน

การให้ความหมายต่อความพิการในลักษณะ นี้เป็นการยกเรื่องของความเป็นมนุษย์ ขึ้นมาให้ความสำคัญกว่าความพิการ กลุ่มคนพิการเป็นส่วนหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

การเลื่อนไหลและซ้อนทับของอัตลักษณ์

การเลื่อนไหลและซ้อนทับของอัตลักษณ์ความพิการที่หลากหลาย

จากรูปแบบการให้ความหมายต่อความพิการที่ ปรากฏของกลุ่มคนพิการที่ร่วมในการศึกษาทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น อัตลักษณ์ความพิการของบุคคลหนึ่งมีการเลื่อนไหล ไม่ยึดแน่นอนตายตัวอยู่กับบุคคลตลอดเวลา บุคคลหนึ่งอาจมีการให้ความหมายต่อความพิการหลากหลายรูปแบบในระยะเวลาที่แตกต่างกันหรือในระยะเวลาพร้อมกัน รวม ทั้งไม่มีขั้นตอนชัดเจนว่าต้องมีการพัฒนารูปแบบการให้ความหมายอย่างไรเป็นลำดับก่อน- หลัง ดังสรุปอัตลักษณ์ความพิการของบุคคลได้ใน ตาราง 5.1 โดยเปรียบเทียบ อัตลักษณ์ความพิการของบุคคลระหว่างช่วงระยะเวลาก่อนและหลังที่บุคคลเข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

สำหรับอัตลักษณ์ความพิการของบุคคลที่อาจมีความสัมพันธ์กับความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน สติปัญญาหรือจิตแม้ไม่ได้ถูกศึกษาในรายละเอียดเนื่องจากไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาโดยตรง แต่ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาได้มีการกล่าวถึงบ้าง และรับรู้จากการสัมภาษณ์ผู้นำ กลุ่มคนพิการ รวมทั้งบุคคลหนึ่งอาจมีอัตลักษณ์ความพิการที่สัมพันธ์กับความบกพร่องมากกว่าหนึ่งลักษณะ ดังกรณีของคนที่มีความบกพร่องของอวัยวะทั้งด้านการเคลื่อนไหวและการมองเห็น การให้ความหมายบางอย่างอาจมีความขัดแย้งกันได้ ดังตัวอย่างของการให้ความหมายของการดำรงชีวิต อิสระของกลุ่มคนพิการที่มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหวและทางการมองเห็น

ตารางที่ 5.1

เปรียบเทียบอัตลักษณ์ความพิการของบุคคลก่อนและ
หลังเข้าสู่กระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ

ที่	ชื่อ	สถานะใน โครงการ นำร่อง	อัตลักษณ์ความพิการ ก่อนเข้าสู่กระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ					อัตลักษณ์ความพิการ หลังเข้าสู่กระบวนการ การดำรงชีวิตอิสระ				
			ND	CF	OP	GR	HD	ND	CF	OP	GR	HD
1	กิตติชัย	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
2	คำเจน	ผู้เข้าร่วม		×						×	×	
3	ณกมล	ผู้เข้าร่วม	×		×		×			×	×	×
4	ธนาชัย	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
5	นรินทร์	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
6	ปราณี	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
7	สรพงษ์	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
8	สันติ	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
9	องอาจ	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	×
10	อธิพันธ์	ผู้เข้าร่วม		×						×	×	
11	อรุณวดี	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
12	อาภาณี	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
13	เอก	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
14	อำพล	ผู้เข้าร่วม	×	×						×	×	
15	ธีรวัฒน์	คณะทำงาน	×	×		×				×	×	
16	ธีรยุทธ	คณะทำงาน	×	×		×	×			×	×	×
17	สุภรธรรม	คณะทำงาน			×	×	×			×	×	×
18	อัศวพล	คณะทำงาน		×		×			×		×	
19	อุดมโชค	คณะทำงาน	×	×	×	×	×			×	×	×

ความหมายของตัวอักษรย่อในตาราง :

ND = Not Disabled ฉันไม่ใช่คนพิการ

CF = Comfort Zone อยู่ในพื้นที่ปลอดภัยส่วนตัว

OP = Out in Public ประกาศตัวตนในสาธารณะ

GR = Group เป็นสมาชิกกลุ่มคนพิการ

HD = Human/Development ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์และการพัฒนาสังคม

กลุ่มคนพิการที่มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหวในขบวนการเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระกล่าวว่า ความเป็นอิสระไม่ใช่หมายถึงการต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ด้วยตัวเอง สิ่งสำคัญคือการจัดการและควบคุมให้เกิดสิ่งต่างๆ ได้ โดยอาจมีผู้ช่วยในการกระทำ บางอย่าง หากทว่ากลุ่มคนพิการที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นบางกลุ่มกล่าวว่า การมีชีวิตอิสระของคนตาบอดคือการที่บุคคลทำกิจกรรมได้ด้วยตัวเอง หากไม่ทำด้วยตัวเองจะถูกควบคุม กรณีคนตาบอดที่เข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระในต่างประเทศ เวลาอยู่ในห้องเรียน เขาเห็นว่าสามารถให้คนช่วยจดบันทึกได้ ส่วนกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยมีความคิดว่าคนตาบอดต้องจดบันทึกเอง อาจใช้วิธีอัดเทปหรือพิมพ์ก็ได้

ในการศึกษาคั้งนี้เตือนให้ตระหนักถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ความพิการของผู้ที่มีความบกพร่องในลักษณะไม่เหมือนกัน ซึ่งนั่นหมายถึงการตระหนักถึงมุมมองต่ออารมของโลกและประสบการณ์ชีวิตที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันด้วย อัตลักษณ์ความพิการอาจเป็นคำใหญ่ที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความหลากหลายอยู่ภายในด้วย

นอกจากนี้อัตลักษณ์ทางสังคมหลักๆ ที่ถูกนำมาวิเคราะห์ในกระบวนการทางสังคมอันได้แก่ เพศสภาพ เชื้อชาติ และชนชั้น ในการศึกษาคั้งนี้มีปรากฏบุคคลกล่าวถึงการซ้อนทับของอัตลักษณ์ความพิการกับอัตลักษณ์ของเพศสภาพ

การซ้อนทับของอัตลักษณ์ความพิการกับอัตลักษณ์เพศสภาพ

บุคคลคนหนึ่งพัฒนาอัตลักษณ์ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทที่ได้มีส่วนปฏิสัมพันธ์ บุคคลพิการที่เข้าร่วมในการศึกษากล่าวถึงอัตลักษณ์เพศสภาพซึ่งเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ความพิการของบุคคล บุคคลนำความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเพศสภาพมาสัมพันธ์กับความพิการซึ่งบางอย่างทำให้บั่นทอนจิตใจและควบคุมวิถีปฏิบัติในการวางแผนชีวิตครอบครัว ความรัก ตลอดจนเพศสัมพันธ์ บุคคลอาจได้รับการกดขี่ทางสังคมทั้งจากบทบาทหรือความคาดหวังของเพศสภาพร่วมกับความพิการด้วย

บุคคลพิการผู้ชายในการศึกษากล่าวถึงการพัฒนาอัตลักษณ์เพศสภาพที่สัมพันธ์กับความพิการ โดยกล่าวถึงเรื่องการมีครอบครัว ชีวีวัฒน์กล่าวว่า การมีครอบครัวอีกครั้งเป็นสิ่งที่เขาตัดสินใจอย่างเชื่อมั่นกว่าครั้งแรก ในปัจจุบันหลังจากที่เขาได้รับรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำรงชีวิตอิสระ เขาพัฒนาความคิดต่อความพิการในเชิงสร้างสรรค์ด้านการช่วยเหลือตนเอง เดิมเขาเห็นว่า

ตัวเองต้องการความช่วยเหลือมากเพราะความพิการระดับรุนแรง ยังมีความ คิดสงสารตัวเอง
 อยากได้ รับความสงสารความช่วยเหลือ การมีครอบครัวในครั้งแรกจึงเป็นความรู้สึกฟุ้งฟิงที่
 คาดหวังว่าภรรยาจะช่วยเหลือและดูแลอย่างเห็นอกเห็นใจ ปัจจุบันเขาเห็นว่าเขาสามารถจัดการ
 ในเรื่องช่วยเหลือตนเองได้มาก ให้ภรรยามาช่วยทำงาน แต่ไม่ต้องการให้มาช่วยเพราะต้องการ
 ความสงสารเหมือน แต่ก่อน รู้สึกทรมาน ในตัวเอง มากกว่า สันติมีความรู้สึกขัดแย้งระหว่างอัต
 ลักษณะความพิการกับอัตลักษณ์เพศสภาพซึ่งมีคาดหวังต่อบทบาทผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัว
 สันติเชื่อว่าความรักเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์สมบูรณ์ และเห็นว่าคนพิการที่มี
 ความรักและใช้ชีวิตคู่อันสามเ-ภรรยาได้จริง แต่สำหรับตัวเอง การใช้ชีวิตคู่เป็นเรื่องที่ยาก เพราะ
 ลักษณะทางกายภาพของความพิการระดับรุนแรงของตัวเองที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

ความรักเพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ได้อย่างมีความสุข ไหนจะความรู้สึก
 ของเราเองที่ต้องเป็นภ าระของคนอื่น แล้วยิ่งเราเป็นผู้ชายที่ต้องเป็นผู้นำครอบครัว
 ถ้าผมมีภรรยา ผมอยากให้เขามีชีวิตเหมือนกับคนอื่นๆ ที่มีชีวิตปกติ ไม่ต้องคอยดูแล
 เรา อาจมีบ้างแต่ไม่ใช่ทุกเรื่อง เขาเองก็ต้องมีชีวิตของเขา มีสังคม มีเพื่อน ไม่ใช่มีแต่
 เราที่เป็นภาระ แม้ว่าเขาจะรักเราจริงก็ตาม ผมมองว่าเรากำลังเห็นแก่ตัว ... ถ้าผมจะ
 ใช้ชีวิตคู่กับใครสักคน นั้นหมายถึงต้องมีผู้ช่วยเหลือส่วนตัว (สันติ รุ่งนาสวน , 2550,
 น. 8)

สำหรับสตรีพิการที่ร่วมในการศึกษาคั้งนี้คือ ณธกมล อรุณวดี และ อาภาณี
 กล่าวถึงอัตลักษณ์เพศสภาพในฐานะตัวแทนของกลุ่มสตรีพิ การ แต่ละคนมีบทบาท ร่วมอยู่ในการ
 เคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อพิทักษ์สิทธิของกลุ่มสตรีพิการ นำเสนอประเด็นความคิดของสังคมชาย
 เป็นใหญ่ว่ามีความคาดหวังต่อบทบาทความเป็นชาย- ความเป็นหญิงของคนพิการเช่นกัน สตรี
 พิการถูกกดขี่ทางสังคมทั้งอคติจากความเป็นผู้หญิงและความพิการ อาภาณี แบ่งปัน
 ประสบการณ์ในเรื่องของชีวิตครอบครัว เธอประสบปัญหาเข้ากับตัวเองจากอคติของคนในสังคม
 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอและสามีต้องสิ้นสุดลง เธอตั้งท้องเมื่อแต่งงานใหม่ มีคนเข้ามาถาม
 ว่าจะเลี้ยงดูลูกได้หรือ จะเลี้ยงอย่างไร คำถามเหล่านี้รบกวนความสงบในจิตใจพอสมควร เธอมี
 ความสุขที่ได้เลี้ยงลูกและไม่เห็นว่าเป็นปัญหาแม้เธอต้องเลี้ยงลูกเพียงลำพังเมื่อตัดสินใจหย่าจาก
 สามี สามีมีความเชื่อที่ถูกปลูกฝังและคำพูดจากคนรอบข้างว่าหากแม่เป็นคนพิการแล้วลูกจะต้อง
 มีความพิการด้วย

โดยทั่วไปครอบครัวที่มีผู้หญิงพิการ ตัวผู้หญิงที่ พิการไม่รู้จะคุยกับใครและไม่ค่อยมีการให้ความรู้เรื่องครอบครัวมากนัก สามีจะรู้สึกอายเพราะภรรยาพิการ ความคิดของคนในสังคมบางส่วนมีว่า ถ้าภรรยาพิการแล้ว หากไปมีเพศสัมพันธ์ด้วยจะบาปกรรม ... ผู้หญิงจะถูกคนอื่นมองและตั้งคำถามว่าพิการแล้วยังจะมีความรู้สึกต้องการ เช็กส์ได้อีกหรือ เมื่อความคิดของคนภายนอก เป็นอย่างนี้ และมีคนพูดทัก ผู้หญิงจะคิดตามไปว่า ถ้าเราเป็นอย่างนั้น หากอยากจะมีเช็กส์จะเป็นความผิด (อาภาณี มิตรทอง, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

อรุณวดี เล่าถึงบรรยากาศการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการของสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย ซึ่งรับผิดชอบกิจกรรมและการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มคนพิการที่มีความบกพร่องทางร่างกาย โดยให้ข้อสังเกตว่าคณะกรรมการชุดปัจจุบันจำนวน 15 คน ไม่มีสมาชิกที่เป็นผู้หญิงเลย และไม่แน่ใจว่าจะมีใครสนใจทำกิจกรรมเรื่องสตรีพิการหรือไม่

โสภณ เป็นบุคคลเดียวที่กล่าว จากประสบการณ์ชีวิตตนเอง ถึงเรื่องอัตลักษณ์เกย์ที่มีร่วมกับอัตลักษณ์ความพิการ “ผมอยากทำหน้าที่เกี่ยวกับกะเทยที่เป็นคนพิการ คือเป็นคนพิการก็แค่นั้นแล้ว ยังเป็นกะเทยอีก ” เขามองว่าบุคคลพิการที่มีอัตลักษณ์เกย์ร่วมกับอัตลักษณ์ความพิการจะมีปัญหาทั้งจากอคติในเรื่องความเป็นเกย์และ ความพิการ มีการรวมกลุ่มของนักเรียนพิการที่เป็นเกย์ในโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ และมีโอกาสแสดงออกได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามประเด็นนี้ไม่ได้รับการเอ่ยถึงจากผู้เข้าร่วมในกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระคนใดเลย

สรุป

การใช้ชีวิตของบุคคล ร่วมกับพิการท่ามกลางวาทกรรมหลัก กในสังคมที่เห็นว่าความพิการเป็นความไร้ความสามารถและพึ่งพิง ทำให้บุคคลต้องหรือสร้างความหมายต่อความพิการแบบเดิมและพัฒนาอัตลักษณ์ความพิการแบบใหม่ที่เป็นเชิงบวกอันจะเอื้อต่อการใช้ชีวิตที่มีพลังและอิสระ สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้แทนการถูกขับเคลื่อนจากอำนาจการควบคุมในเชิงกีดกันที่มีต่อความพิการ

การที่บุคคลกล่าวถึงเรื่องการ ให้ความหมายต่อ ความพิการของตนเอง หรือการที่เอ่ยบอกว่า “ฉันเป็นคนพิการ ” นั้นมีความหมายในหลาย รูปแบบ บุคคลอาจให้ความหมายต่อความพิการในลักษณะที่เห็นว่าความพิการมีอยู่ แต่ปฏิเสธที่จะเข้าไปนิยามตนเองร่วมอยู่ว่าเป็นคนพิการ

บางคนกล่าวว่าตนเองเป็นคนพิการและยอมรับว่า ความบกพร่องของอวัยวะที่เกิดขึ้นจะ ไม่หายไปจากตัวเอง และมีชีวิตอยู่รอดได้แบบอยู่ไปวันๆ หรือมีความสุขได้แต่ในพื้นที่ปลอดภัย เฉพาะส่วนบุคคล บางคนยอมรับความพิการและเห็นแง่บวก ต่อความพิการในเชิงบวกได้ ขยายตัว เองออกไปสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะและช่วยเหลือกลุ่มคนพิการด้วยกัน ตลอดจนบางคนเห็นว่า ความพิการทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทั้งของตนเองและผู้อื่น

บุคคลมีการให้ความหมายต่อความพิการในรูปแบบที่เลื่อนไหลและซ้อนทับกัน การ พัฒนาความหมายแต่ละรูปแบบสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนพิการที่มีต่อร่างกายตัวเอง ผู้คน และสรรพสิ่งรอบตัว ความหลากหลายของความรู้สึกนึกคิดและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม กลายเป็นสีสัน และพื้นที่ของการสร้างสรรค์ใน การดำเนินชีวิตร่วมกับความพิการ ชีวิตก้าวไป ช่างหน้าจากสิ่งที่บุคคลเป็นผู้ออกแบบและขีดเขียนเองได้